

Jaarverslag 2017

Inhoudsopgave

Deel 1. Bestuursverslag

Voorwoord van de directie

Verslag van het havenbedrijf

Hoofdstuk 1 De haven in cijfers

Hoofdstuk 2 Over Zeeland Seaports

Hoofdstuk 3 De haven in ontwikkeling

Hoofdstuk 4 Verslag van de Havenmeester

Hoofdstuk 5 Personeel

Bericht van de Raad van Commissarissen

Deel 2. Jaarrekening

Vennootschappelijke balans per 31 december 2017

Vennootschappelijke winst- en verliesrekening 2017

Kasstroomoverzicht over 2017

Grondslagen voor de financiële verslaglegging

Toelichting op de vennootschappelijke balans per 31 december 2017

Toelichting op de vennootschappelijke winst- en verliesrekening 2017

Geconsolideerde balans per 31 december 2017

Geconsolideerde winst- en verliesrekening 2017

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017

Grondslagen voor de financiële verslaglegging

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2017

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening 2017

Ondertekening van de jaarrekening

Deel 3. Overige gegevens

Statutaire bepaling omtrent resultaatbestemming

Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Deel 1 Bestuursverslag

VOORWOORD VAN DE DIRECTIE

INLEIDING:

Voor Zeeland Seaports was 2017 een historisch jaar waarin de fusieverkenning met het Havenbedrijf Gent succesvol werd afgerond en de voorgenomen fusie op 8 december daadwerkelijk kenbaar gemaakt werd aan de wereld met de presentatie van de nieuwe naam North Sea Port.

De eerder ingezette transformatie naar een bedrijfsmatiger en beter presterende organisatie leidde ook in 2017 tot positieve financiële resultaten. De bijdrage van Zeeland Seaports aan de sanering van het Thermphos terrein die volledig in één keer in 2017 in de boeken is opgenomen tezamen met de bijdrage aan de bouw van de Nieuwe Sluis in Terneuzen, zorgt er echter voor dat het netto resultaat van Zeeland Seaports in 2017 negatief uitpakt. Zonder die eenmalige lasten kende het havenbedrijf in 2017 een positief bedrijfsresultaat vergelijkbaar met dat van 2016.

FUSIE NORTH SEA PORT

De in 2016 door Zeeland Seaports en het Havenbedrijf Gent ingezette fusieverkenning, leidde in 2017 tot een positief resultaat. Beide partijen kwamen tot de conclusie dat een fusie op basis van gelijkwaardigheid (50%-50%) mogelijk was en dat voor alle fusievraagstukken (strategie, governance, juridisch, fiscaal) oplossingen voorhanden zijn. Eerder uitgevoerd onderzoek van McKinsey toonde aanzienlijke sociaal-economische voordelen van een fusie voor het hele havengebied van beide havenbedrijven. De samenwerking biedt mogelijkheden tot meer toegevoegde waarde, meer werkgelegenheid, een betere benutting van de haveninfrastructuur, versterkte mogelijkheden tot innovatie, het aantrekken van grotere investeerders, een betere dienstverlening aan de bedrijven en een grotere naamsbekendheid.

De grensoverschrijdende fusiehaven krijgt de juridische vorm van een Europese vennootschap als holding voor de twee bestaande havenbedrijven en heeft haar maatschappelijke zetel in Nederland, Sas van Gent. Voor deze drie samen komt er een eenheid van bestuur en management. Een nieuw op te richten toezichthoudend orgaan van beperkte omvang en met Nederlandse (4) en Vlaamse (4) vertegenwoordigers, zal de huidige raad van commissarissen van Zeeland Seaports en de raad van bestuur van het Havenbedrijf Gent moeten gaan vervangen. Daarnaast zal de directie gevormd worden door de twee huidige CEO's die samen de leiding zullen voeren over het nieuwe bedrijf.

De nieuw gekozen naam weerspiegelt de ambitie en innovatie doelstellingen van de organisatie en drukt de unieke positie in Europa van het nieuwe havenbedrijf uit.

GRONDUITGIFTE EN ZEEOVERSLAGCIJFERS

In 2017 is 12,3 ha grond in erfpacht/huur uitgegeven. 5,2 ha grond is verkocht waarvan 4,4 ha aan de medeaandeelhouder in Flushing Service Park en 4,4 ha grond als kapitaal ingebracht in deze deelneming.

Na een moeilijk eerste kwartaal, onder andere als gevolg van een grote onderhoudsstop bij een van de grote industriële bedrijven, is de overslag in de laatste 9 maanden fors gestegen. De totale zeevaartoverslag is in 2017 bijna 3% gestegen in vergelijking met 2016. Het totaal van 34,1 mln ton ligt iets hoger dan de gemiddelde overslag in de afgelopen 7 jaar (33,8 mln ton). Ook de overslag van de binnenvaart is licht gestegen tot 33,5 mln ton.

De verbeterde economische situatie die zich in 2017 steeds duidelijker liet zien, is terug te zien in de prestaties van veel sectoren die actief zijn in de haven. Toch staan er ook sectoren onder druk, met name als gevolg van externe factoren zoals de energietransitie, onzekerheden als gevolg van de Brexit en overige geopolitieke situaties.

WARMCO₂

In 2016 is de bebouwing van het areaal zo goed als verdubbeld: van 53 ha naar 96 hectare. In 2017 is het positief effect van deze uitbreiding duidelijk merkbaar. Het resultaat van WarmCO₂ is met € 2,75 mln verbeterd ten opzichte van 2016 en komt uit op een verlies van € 2,7 mln.

De omzet is met € 1,4 mln gestegen terwijl de rentelasten als gevolg van een herfinanciering in 2017 met € 1,3 mln daalden. Voor het eerst sinds de start van de activiteiten van WarmCo2 was er sprake van een positieve cashflow. De bankschuld daalde in 2017 met € 0,4 mln.

VENNOOTSCHAPPELIJKE FINANCIËLE RESULTATEN EN CASHFLOW

Het bedrijfsresultaat ad. -/- € 32,6 mln. is in 2017 sterk beïnvloed door incidentele kostenposten. De bijdrage aan de sluis in Terneuzen, de sanering van het voormalig Thermphos terrein en de voorbereidingskosten inzake de fusie met havenbedrijf Gent zorgen voor een forse stijging in de bedrijfslasten van circa € 55,6 mln. De havengeldopbrengst steeg met € 0,9 mln. De erfpacht-, en huuropbrengsten bleven gelijk.

De cashflow was in 2017 bijzonder goed. Dit creëerde voor Zeeland Seaports een aflossingsruimte van € 20 mln wat rechtstreeks leidt tot een groei van de aandeelhouderswaarde.

Als gevolg van een lagere financieringspositie en een aanhoudende lage rente zijn de financiële lasten in 2017 verder gedaald met € 0,7 mln.

DUURZAAMHEID WERKT

Overleg met natuur- en milieuorganisaties heeft in 2017 onder meer tot aanleg van de maatwerkgeul op de Wielingen - die de verbeterde toegang mogelijk moet maken – geleidt. Hiermee is invulling gegeven aan één van de prestatie-indicatoren van de Ambitie 2030 Duurzaamheid Werkt! Dit is een convenant met concrete en ambitieuze duurzaamheidsafspraken dat in 2016 door PORTIZ, de Zeeuwse Milieu Federatie, de provincie en Zeeland Seaports is afgesloten.

In het kader van een andere belangrijke ontwikkeling binnen dit convenant is een groot aantal van de onderzoeken die zijn genoemd in de Europese CEF-aanvraag die door Zeeland Seaports bij de Europese Commissie is ingediend naar snelle verbetering van het spoor in de Kanaalzone in uitvoering gegaan. Daarnaast is in 2017 intensief samengewerkt in het project Smart Delta Resources (SDR).

ONTWIKKELING MAINTENANCE VALUEPARK

Het resultaat van deelneming Valuepark Terneuzen steeg ten opzichte van 2016 fors met € 4,2 mln en komt uit op een winst van € 4,7 mln. Deze stijging is het gevolg van grondverkopen op het Maintenance Valuepark. In 2017 werd een groot deel van de resterende grond verkocht (6.91.19 m²). In 2017 zijn reeds 2 nieuwe kantoren opgeleverd en in gebruik genomen. De bedrijfsverzamelgebouwen worden begin 2018 opgeleverd. De verwachting is dat in 2018 nog enkele kantoorgebouwen worden gebouwd. Bedrijven zijn actief in het onderhoudscluster van de procesindustrie.

VOORBEREIDING BOUW NIEUWE SLUIS TERNEUZEN

Op 13 november is de bouw van de Nieuwe Sluis Terneuzen officieel gestart. Met de bouw van de sluis wordt de toegang tot het havengebied vergroot en een cruciale schakel in de Seine-Schelde verbinding verbeterd. De Nieuwe Sluis zorgt voor een betere toegang en een vlottere doorstroming van het toenemende scheepvaartverkeer. Schepen van 120.000 ton zullen kunnen doorvaren op het kanaal Gent-Terneuzen. In vergelijking met de huidige Westsluis wordt de Nieuwe Sluis 2,5 meter dieper, 15 meter breder, 137 meter langer én een stuk sneller. Dit project wordt onder de vlag van de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC) uitgevoerd.

VAN CITTERS BEHEER

In 2014 is er een aannemingscontract (turnkey overeenkomst) gesloten met de aannemerscombinatie Decontamination Services BV (DS) voor het belangrijkste gedeelte van de veiligstelling van het terrein van het voormalige Thermphos. De uitvoering van de aannemingsovereenkomst heeft o.a. te maken met de noodzakelijke verwerking van 3.400 ton gevaarlijk fosfor(slik). Voor de verwerking daarvan heeft DS een nieuwe installatie ontworpen en gebouwd, die mei 2016 in werking is getreden. Op het moment dat de installatie in werking kon worden genomen was de contractuele deadline echter al verlopen. VCB heeft voordien en nadien diverse malen een verbeterd plan van aanpak aan DS gevraagd om o.a. het productietempo van de fosforverwerking te verhogen.

Eind 2016 heeft VCB opnieuw een verbeterd plan van aanpak gevraagd. Dit nieuwe plan bleek nog steeds ruim onvoldoende voortgang te leveren zonder zicht op verbetering. In maart 2017 was nog steeds 2.000 ton fosfor over. Het volledig verwerken van fosfor(slik) is belangrijk want daarmee verdwijnt een van de belangrijkste gevaar-aspecten op de site. VCB heeft daarom in maart 2017 de overeenkomst met DS ontbonden cq opgezegd. Op 31 maart 2017 heeft VCB een nieuw plan van aanpak opgesteld. Op basis van dit plan van aanpak is een inschatting van de kosten gemaakt voor de volledige sanering van het Thermphos terrein en de beheerskosten die daarmee samenhangen. VCB gaat er hierbij van uit meer taken in eigen regie uit te voeren. De ontbinding van de overeenkomst heeft weliswaar tot vertraging geleid in het fosforverwerkingsproces, maar resulteerde uiteindelijk in een nieuwe structuur met een nieuwe directeur voor VCB. Daarnaast werd langs verschillende lijnen overlegd tussen Provincie Zeeland, Zeeland Seaports en het Rijk om tot dekking van in het plan van aanpak genoemde kosten te komen en daarmee tot een oplossing voor de sanering van Thermphos. Teneinde dat overleg te bespoedigen besloot het kabinet op 30 juni de commissie Samsom - Onderzoek sanering Thermphos in te stellen om onderzoek te doen en om de betrokken partijen te adviseren over een solide aanpak van de sanering. Het in augustus gepresenteerde rapport Samsom gaf partijen als belangrijkste advies mee de sanering gezamenlijk op te pakken en leidde tot een omarming van dat advies door zowel Zeeland Seaports, de Provincie Zeeland en het Rijk, die alle zich committeerden aan een voor ieder gelijke bijdrage in de kosten van het saneringsproject. Zeeland Seaports committeerde zich daarbovenop aan de reeds eerder aangegeven € 20 mln. In december werd deze afspraak bevestigd in een Financieringsovereenkomst tussen partijen en is in april 2018 bekrachtigd in de dan getekende Samenwerkingsovereenkomst, waarin naast de financiële afspraken tevens afspraken zijn gemaakt over onder meer de governance van het project. Door het tekenen van de SOK wordt de zeggenschap over VCB gedeeld tussen de financierende partijen en daardoor vindt geen consolidatie meer plaats vanaf 2018.

ONDERNEMINGSRAAD EN PERSONEEL

Mede door de met positief gevolg afgesloten fusieverkenning heeft in 2017 veelvuldig formeel en informeel overleg plaatsgevonden met de ondernemingsraad van Zeeland Seaports. Tevens is de Ondernemingsraad om advies gevraagd bij het voorgenomen fusiebesluit. De Ondernemingsraad heeft hierop een positief advies uitgebracht, waarbij hij pleitte voor een nog af te sluiten Sociaal Statuut voor betrokken werknemers. Dit Statuut is vervolgens door de Directie in november met de vakorganisaties overeengekomen en waarborgt de positie van de werknemers nu en in de toekomst. Vanzelfsprekend is gedurende het jaar het personeel veelvuldig geïnformeerd over de fusieverkenning resp. de fusieovereenkomst.

AANDEELHOUDERS EN RAAD VAN COMMISSARISSEN

In 2017 is diverse malen met onze aandeelhouders overlegd en afgestemd. Om een volledig beeld te geven van de ontwikkelingen in de haven, om te informeren over de uitvoering van de strategie en vooral ook om te informeren en te betrekken bij het resultaat van de fusieverkenning met de haven

van Gent en de daaropvolgende besluitvorming tot goedkeuring van de fusie. Diverse bijeenkomsten voor gemeenteraden en Provinciale Staten van de aandeelhouders zijn gehouden waarin uitgebreid stil is gestaan bij zowel de ontwikkelingen in de haven als de voorgenomen fusie.

Met de Raad van Commissarissen is gedurende het jaar zeer intensief overlegd over met name de fusie en Thermphos. Daarnaast zijn belangrijke financiële en commerciële ontwikkelingen met hen besproken.

VOORUITBLIK 2018

In de prognose voor 2018 houdt Zeeland Seaports rekening met een cash bijdrage in de saneringskosten voor Thermphos waarvan de kosten in 2017 zijn verwerkt. Daarnaast zal vanzelfsprekend de fusie in 2018 leiden tot al de eerste synergie voordelen, maar zal ook rekening gehouden worden met de nodige integratiekosten. Door de positieve economische vooruitzichten voor 2018 en de in het algemeen positief gestemde klanten van Zeeland Seaports, is de doelstelling voor de uitgifte van grond in 2018 dan ook, voor het vierde jaar op rij, meer grond uit te geven dan de gemiddelde uitgifte van 20 ha zoals voorzien in het Strategisch Masterplan, namelijk minimaal 22 ha.

Belangrijke projecten waarvan in 2018 uitvoering wordt verwacht zijn onder andere de bouw van de Nieuwe Sluis in Terneuzen, de verbeterde diepgang voor de haven van Vlissingen door het weghalen van drempels op de Wielingen en de invoering van dynamische kielspeling en de verdere realisatie van Maintenance Valuepark. Tevens is er veel aandacht voor de voorziene realisatie van een mid-sized containerterminal, de voorbereiding voor nieuwe ontwikkeling in Sloehaven-West, Sloepoort, Axelse vlakte III en de Westelijke Kanaaloever.

In 2018 wordt er ook fors geïnvesteerd in groot onderhoud en upgrade van met name kadevoorzieningen in de kanaalhavens in Terneuzen. Via deze investeringen wordt de bestaande technische- en economische levensduur opgerekt.

Terneuzen, 22 juni 2018

Mr. Jan Lagasse, CEO Zeeland Seaports

HOOFDSTUK 1 DE HAVEN IN CIJFERS

Tabel 1. Aan- en afvoer over zee van goederen naar verschijningsvorm en goederensoort x 1.000 ton

Verschijningsvorm	Aanvoer		Afvoer		Totaal		Verschil %
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	
Natte bulk	8.630	8.902	5.356	4.586	13.987	13.488	+ 3,7%
Aardolieproducten	4.386	4.399	2.898	2.222	7.284	6.622	+ 10,0%
Vloeibare gassen	2.530	3.105	751	704	3.281	3.808	- 13,8%
Chemische producten	1.371	1.113	1.252	1.172	2.623	2.285	+ 14,8%
Overige vloeibare goederen	343	285	455	488	798	774	+ 3,1%
Droge bulk	6.897	6.562	3.406	3.412	10.303	9.975	+ 3,3%
Granen	185	289	12	0	197	289	- 31,9%
Voedingsmiddelen	177	0	40	18	218	18	+ 1107,0%
Kolen	2.592	2.988	760	801	3.352	3.788	- 11,5%
Ertsen/ruwe mineralen/bouwmaterialen	644	330	116	96	760	426	+ 78,3%
Metalen (producten)	61	5	122	103	182	108	+ 68,9%
Chemische producten	303	382	34	14	337	396	- 15,0%
Overig	2.935	2.569	2.323	2.380	5.257	4.949	+ 6,2%
Stukgoed	7.074	7.084	2.789	2.686	9.863	9.770	+ 1,0%
Containers (incl. Ro/Ro Containers)	346	203	565	321	911	523	+ 74,1%
Ro/Ro	524	541	795	795	1.319	1.336	- 1,3%
Overig Stukgoed	6.204	6.341	1.429	1.570	7.633	7.911	- 3,5%
Totaal	22.601	22.549	11.551	10.685	34.153	33.234	+ 2,8%

1.1 TOELICHTING ZEEOVERSLAGCIJFERS

De totale zeegebonden overslag is in 2017 met bijna 3 procent gestegen tot 34,1 miljoen ton in vergelijking met 2016. Het totaal ligt iets hoger dan de gemiddelde overslag over de afgelopen zeven jaar (33,8 miljoen ton).

Natte bulk

De natte bulk sector kende een tegenvallend eerste kwartaal, als gevolg van een onderhoudsstop bij een van de grootste industriële bedrijven in de haven. Echter, gedurende het jaar is deze achterstand volledig ingelopen en eindigde de overslag van natte bulk producten zelfs met een plus van bijna 4% tot zo'n 14 mln ton totaal.

Droge bulk

De droge bulk sector staat onder druk, als gevolg van de sterk afnemende vraag naar kolen in verband met de energietransitie. In gezamenlijkheid wordt gezocht naar andere productsoorten om dit verlies op te vangen. Uit de cijfers blijkt dat dit lukt, want ondanks het verlies van 11,5% aan kolenoverslag, is de totale overslag droge bulk gestegen met ruim 3% naar 10,3 mln ton. Het gaat hier om met name erts en ruwe mineralen.

Stukgoed

De overslag van stukgoed, containers en RoRo kende tevens een lichte stijging met 1,0% naar bijna 10 mln ton. Met name de overslag van containers is sterk gestegen. Steeds meer producten worden in containers vervoerd en de inzet op het aantrekken van meer containerdiensten werpt zijn vruchten af. De overslag van RoRo is zo goed als gelijk gebleven op 1,3 mln ton. In het overige stukgoed is sprake van een lichte daling van -3,5% tot 7,6 mln ton.

1.2 MARKTAANDEEL ZEELAND SEAPORTS

De Hamburg - Le Havre range is een ranking van Noord-Europese havens die doorgaans met elkaar vergeleken worden. Over 2017 is te zien dat de overslag in veel havens in 2017 is gestegen, waardoor de totale overslag zeevaart in de havens in de Hamburg – Le Havre range tevens licht is gestegen. Er zijn lichte fluctuaties in de marktaandelen waar te nemen, echter grote schommelingen blijven uit. De cijfers van Le Havre worden tegenwoordig geconsolideerd met Rouen en Parijs (HAROPA).

Tabel 2. Marktaandeel Hamburg – Le Havre range

Haven	2017 overslag	2017 marktaandeel	2016 overslag	2016 marktaandeel
Rotterdam	467	36,6%	461	37,1%
Antwerpen	224	17,5%	214	17,2%
Hamburg	136	10,7%	138	11,1%
Amsterdam	101	7,9%	97	7,8%
Bremen	73	5,7%	73	5,9%
HAROPA**	93	7,3%	87	7,0%
Duinkerken	50	3,9%	47	3,8%
Zeebrugge	37	2,9%	38	3,0%
Zeeland Seaports	34	2,7%	33	2,7%
Gent	32	2,5%	29	2,3%
Wilhelmshaven*	29	2,3%	25	2,0%
Totaal	1276	100%	1243	100%

*schatting

** Le Havre, Rouen en Parijs

1.3 ONTWIKKELING BINNENVAART

De overslag binnenvaart steeg met bijna 1% van 33,2 miljoen ton naar 33,5 miljoen ton.

1.4 TOTALE WATERGEBONDEN OVERSLAG

De totale watergebonden overslag (zeevaart en binnenvaart) is met de stijging van zowel de zeevaart- als de binnenvaartoverslag gestegen: van 66,4 miljoen ton naar 67,6 miljoen ton.

1.5 ONTVANGEN SCHEPEN

In 2017 steeg het aantal binnenkomende zeeschepen met 3%. Het aantal binnenvaartschepen is tevens licht gestegen met 0,5%.

Tabel 3. Aantal schepen

	2017	2016
Zeeschepen	5.693	5.521
Binnenvaartschepen	22.687	22.577

1.6 FINANCIËEL RESULTAAT EN FINANCIËLE RATIO'S

Het vennootschappelijk financieel resultaat over 2017 bedraagt € 32,6 mln negatief en is als volgt opgebouwd:

	2016	2017
Bedrijfsresultaat	27.036	-34.567
Resultaat deelnemingen	-4.817	-480
Operationeel resultaat	22.219	-35.047
Financiële baten en lasten	-9.191	-8.467
Resultaat boekjaar voor Vpb	13.028	-43.514
Vennootschapsbelasting	0	10.878
Resultaat boekjaar na Vpb	13.028	-32.636

IN FINANCIËLE RATIO'S

De belangrijkste vennootschappelijke financiële ratio's hebben zich in 2017 als volgt ontwikkeld:

	31-12 2014	31-12 2015	31-12 2016	31-12 2017	ZSP norm 2028
Solvabiliteit	22%	24%	26%	21%	>30%
DSCR	0,9	1,37	1,4	-1,1	>1,35
ICR	2,3	3,3	3,8	-3,2	>2,5
Net Debt/EBITDA	15,0	11,4	9,4	-12	<6

De kasstroom gerelateerde ratio's en de solvabiliteitsratio's zijn gedaald. Dit is het gevolg van een daling van het bedrijfsresultaat (mede door fusiekosten, de bijdrage aan de sluis en de bijdrage in de

sanering van de voormalig Thermphos terreinen) in 2017. De aflossingsruimte in 2017 bedraagt € 20 mln. In 2016 is € 26 mln van de leningen afgelost. De solvabiliteits ratio's zullen in de komende jaren naar verwachting gaan toenemen als gevolg van een verbetering van het bedrijfsresultaat. De kasstroom gerelateerde kasstromen zullen nog een aantal jaren druk ondervinden van de cash bijdrage in de saneringskosten van de voormalig Thermphos terreinen en de afrekening van de bijdrage aan de sluis in Terneuzen.

HOOFDSTUK 2 OVER ZEELAND SEAPORTS

In de afgelopen vijftig jaar ontwikkelde het Zeeuwse havengebied zich tot derde zeehaven van Nederland. De strategische ligging aan de monding van de Westerschelde, diep vaarwater en prima achterlandverbindingen vormen de basis voor het succes van de ruim tweehonderd bedrijven in ons havengebied. Zo'n 32.500 mensen verdienen in en om de haven dagelijks de kost en dragen tegelijkertijd zo hun steentje bij aan de grote toegevoegde waarde van onze haven ieder jaar weer. In de Zeeuwse haven wordt dus geld verdiend. Niet voor niets noemen we de Zeeuwse haven dan ook de motor van de regionale economie.

STRATEGIE: WINNING COMBINATIONS

Het in 2016 vastgestelde Strategisch Masterplan *Winning Combinations* schept kaders, denkbeelden en concrete doelen die Zeeland Seaports in de planperiode 2016–2022 wil behalen. De weg daar naartoe wordt door middel van een duidelijke managementagenda en jaar- en projectplannen samen met het personeel geconcretiseerd. Zeeland Seaports streeft ernaar om aan de hand van deze strategie een fit havenbedrijf te zijn en samen met fitte bedrijven een fitte haven te vormen. Dat is goed voor alle partijen. Voorwaarden hiervoor zijn een goede haveninfrastructuur, een financieel sterke positie en een efficiënte en effectieve organisatie. Een organisatie die klanten in hun ontwikkeling faciliteert en proactief kansen helpt verwezenlijken met het vinden van de juiste combinaties. Samenwerking is daarbij een sleutelwoord, waarbij Zeeland Seaports de rol van actief regisseur en ontwikkelaar vervult. Met de aankomende fusie in zicht, heeft Zeeland Seaports in overleg met het Havenbedrijf Gent al een eerste oefening gedaan om de strategische positie van de nieuwe combinatie concreter te maken. De strategische plannen van beide havens zijn in grote lijnen met elkaar vergelijkbaar en de nieuwe strategie zal in 2018 en 2019 meer concreet worden gemaakt. Tot die tijd zal voor Zeeland Seaports, zoals dat ook in 2017 het geval was, het Strategisch Masterplan leidend zijn.

Het Strategisch Masterplan *Winning Combinations* kent zeven pijlers:

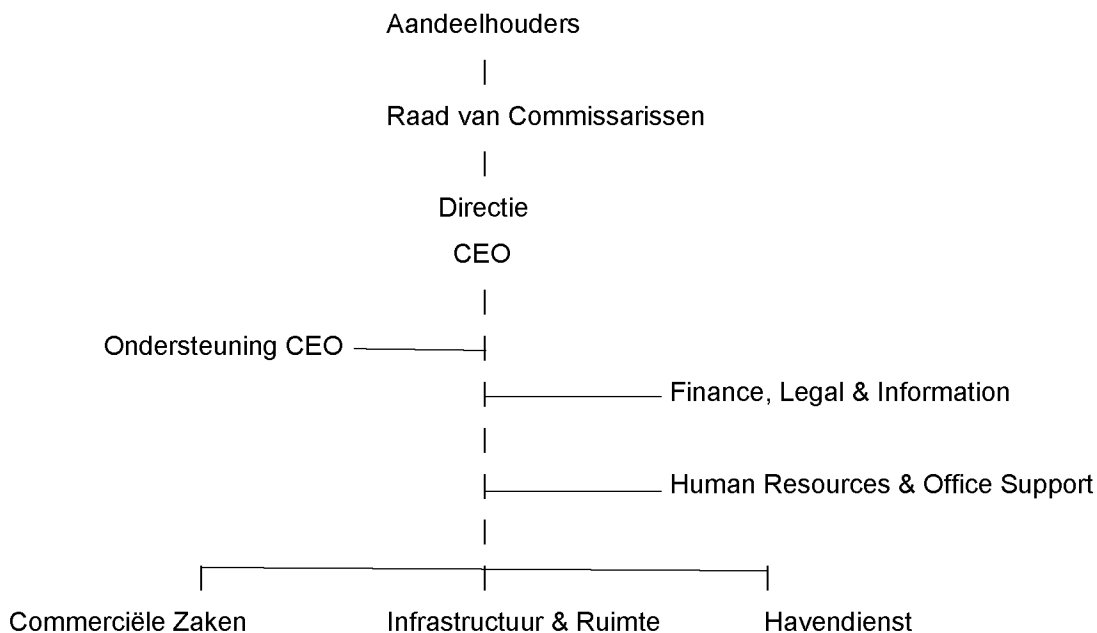
- Clusteren van fitte bedrijven: bedrijven versterken elkaar door optimale dienstverlening, schaalvoordelen, innovatie en door het gebruik te maken van elkaars kennis, producten en reststromen.
- Goede leefomgeving: de ontwikkeling van het havengebied moet gepaard gaan met goede natuur en leefbaarheid in de omgeving.
- Optimale infrastructuur: in 2022 is sprake van een optimale infrastructuur waarbij voldoende uitgeefbare ruimte is gecreëerd of ontwikkeld om te voldoen aan de groeiende ruimtebehoefte van bedrijven. Daarnaast worden asset- en lifecyclemanagement ingevoerd met aandacht voor de flexibiliteit en multi-inzetbaarheid van de haveninfrastructuur.
- Nautische aantrekkelijkheid: in 2018 is een nautische diepgang van minstens 17 meter in de Sloehaven gerealiseerd. Mede hierdoor is de *turnaround time* voor de scheepvaart in 2022 minstens gelijk aan die in 2015, ondanks het sterk toegenomen verkeer.

- Financieel gezond: door de groei in uitgifte van terreinen, markconforme contracten, clustering en een efficiënt opererende organisatie is Zeeland Seaports in 2022 een financieel gezonde organisatie.
- Professionele organisatie: Zeeland Seaports levert flexibel maatwerk voor de klant en toont gelijktijdig een consequente houding op het gebied van vestigingsvoorwaarden, handhaving en veiligheid. De competenties van de medewerkers worden ontwikkeld in lijn met de regisseursrol.
- Samenwerking: *Winning Combinations*. De huidige economie is een netwerkeconomie. Dit vereist – net als een kenniseconomie en een circulaire economie – samenwerking, partnerships en clustering.

DE ORGANISATIE VAN NV ZEELAND SEAPORTS

In 1998 is Zeeland Seaports ontstaan door een fusie van Havenschap Terneuzen en Havenschap Vlissingen. In 2011 is het havenbedrijf verzelfstandigd naar een overheids-NV. De naamloze vennootschap Zeeland Seaports is een 100% deelneming van de gemeenschappelijke regeling Zeeland Seaports, waarin de provincie Zeeland en de gemeenten Terneuzen, Borsele en Vlissingen deelnemen.

De organisatie van Zeeland Seaports kent de volgende structuur:

CORPORATE GOVERNANCE CODE VRIJWILLIG TOEGEPAST

Zeeland Seaports past vrijwillig de principes en best practice bepalingen van de Nederlandse Corporate Governance Code toe. De mate van transparantie en verantwoording die de Corporate Governance Code bedrijven oplegt, sluit goed aan op de filosofie en de bedrijfsvoering van Zeeland Seaports.

De principes en best practices van de Corporate Governance Code komen zoveel mogelijk terug in de diverse interne reglementen, zoals het reglement voor de Raad van Commissarissen en het reglement voor de Auditcommissie.

Conform de Corporate Governance Code heeft Zeeland Seaports het 'pas toe of leg uit' principe gevolgd en daarin uitgelegd wanneer de betreffende bepaling niet van toepassing is op Zeeland Seaports. Deze reglementen en de uitleg zijn terug te vinden op de website.

In 2017 is de code op de volgende wijze toegepast:

- dit bestuursverslag bevat een passage over de wijze waarop de best practice bepalingen worden toegepast (*best practice bepaling I.1*);
- in dit bestuursverslag wordt aandacht besteed aan operationele en financiële doelstellingen, financiële ratio's, risico's en risicobeheersingsystemen (*best practice bepalingen II.1.2, II.1.4 - II.1.6*);
- transacties waarin tegenstrijdige belangen van bestuurders spelen hebben zich in 2017 niet voorgedaan (*best practice bepalingen II.3.2 – II.3.4 en III.6.1 – III.6.3*);
- overname van de vennootschap is beschermd middels een blokkeringsregeling voor overdracht van aandelen in de statuten (*best practice bepaling IV.3.11*);
- er is een verslag van de Raad van Commissarissen opgenomen waarin de best practice bepalingen worden toegepast (*best practice bepalingen II.2, III.1.2., III.1.3, III.1.5, III.1.7, III.1.8 en III.2.3*).

EVENWICHTIGE VERDELING VAN DE ZETELS VAN DE DIRECTIE EN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

Het bestuur van de vennootschap bestaat ultimo 2017 uit één statutaire bestuurder. De Raad van Commissarissen bestaat uit drie leden. Directie en Raad van Commissarissen kenden in 2017 geen vrouwelijke leden.

Volgens de Wet Bestuur en Toezicht zou de samenstelling van directie en Raad van Commissarissen een evenwichtige verhouding tussen mannen en vrouwen moeten laten zien, met ten minste 30% vrouwelijke leden. Voor de huidige invulling geldt echter dat weging van ervaring en kennis hebben geleid tot de gemaakte keuzes voor de betreffende kandidaten. Bij de invulling van toekomstige vacatures zal Zeeland Seaports nadrukkelijk blijvend aandacht hebben voor een evenwichtige verdeling.

RISICOMANAGEMENT

Zeeland Seaports hanteert een terughoudend beleid in het nemen van risico's en is zich ervan bewust dat ondernemen gepaard gaat met het nemen van risico's. Bij de acceptatie van risico's wordt de optimale balans tussen ondernemende bedrijfsvoering (hogere risicoacceptatie) en de maatschappelijke functie (lagere risicoacceptatie) in ogenschouw genomen. Zeeland Seaports wenst haar klanten als betrouwbare partner te faciliteren, doet geen concessies aan veiligheid en heeft oog voor gevolgen voor milieu en maatschappij. Met betrekking tot de financiële positie van de organisatie is Zeeland Seaports niet bereid risico's te nemen die de solvabiliteit van het bedrijf in gevaar kunnen brengen.

Het beheersen van risico's wordt bij Zeeland Seaports langs drie lijnen ingezet:

- Eerste lijn: het (lijn)management. De manager van een afdeling is verantwoordelijk voor het opsporen, meten en managen van alle risico's binnen de bedrijfsprocessen van de afdeling. Hiervoor voert Zeeland Seaports jaarlijks een zogenoemd Corporate Risk Assessment uit. Aan de hand van interviews, externe en interne rapporten en een workshop wordt een lijst van risico's opgesteld. Voor deze risico's wordt vervolgens door de directie een rangorde bepaald en worden maatregelen geformuleerd.
- Tweede lijn: het projectmanagement. Grote of risicovolle activiteiten worden projectmatig aangepakt. In het team is de projectleider verantwoordelijk voor het opsporen, meten en managen van alle risico's binnen het project en dit te rapporteren aan de opdrachtgever.
- Derde lijn: de interne audit. Jaarlijks worden bedrijfsprocessen door middel van interne audits getoetst. Op basis van een risicoanalyse toetst een interne audit de opzet, het bestaan en de werking van de werkprocessen binnen Zeeland Seaports. De bevindingen uit de audits worden voorzien van aanbevelingen die door de directie worden goedgekeurd.

Het risicomanagement in de projecten en door middel van interne audits functioneert goed: interne audits worden consequent uitgevoerd volgens een vaste risicogeoriënteerde methode en in de projecten worden eenduidig risico's en beheersmaatregelen gedefinieerd en gebruikt om bij te sturen.

De risicobeheersing- en controlesystemen hebben in het verslagjaar verder naar behoren gewerkt. Naar aanleiding van interne audits op het inkoopproces, het havengeldproces, het investeringsproces en het proces met betrekking tot de overige opbrengsten zijn aanvullende maatregelen genomen. Ook het debiteurenrisico heeft in 2017 wederom extra aandacht gehad: het in 2014 ingevoerd strenger beleid van debiteurenbewaking is verder geïmplementeerd.

Zeeland Seaports loopt renterisico over de rentedragende vorderingen (met name onder financiële vaste activa), liquide middelen en rentedragende lang- en kortlopende schulden. Voor vorderingen en schulden met variabele renteafspraken loopt Zeeland Seaports risico ten aanzien van toekomstige kasstromen. Met betrekking tot vastrentende vorderingen en schulden loopt Zeeland Seaports risico over de marktwaarde.

Met betrekking tot schulden met variabele renteafspraken zijn contracten (swaps) met betrekking tot het renterisico aangegaan. Hiermee is het renterisico voor 69% afgedekt middels een vaste rente (rentetypische looptijd > 1 jaar).

Kredietrisico's zijn afgedekt middels het sluiten van langjarige kredietovereenkomsten met financiële marktpartijen. Er is geen sprake van prijs- en valutarisico's. Met betrekking tot het liquiditeitsrisico maakt Zeeland Seaports gebruik van meerdere banken om over een verscheidenheid van kredietfaciliteiten te beschikken.

De kaders en richtlijnen omtrent het gebruik en toepassen van derivaten zijn geformuleerd en vastgelegd in het treasury statuut.

Strategische risico's

Het Strategisch Masterplan van Zeeland Seaports kent een aantal pijlers waarlangs de strategische doelstellingen van de organisatie te behalen zijn. Risico's met betrekking tot de commerciële pijler bestaan vooral in het niet volgens de planning uit kunnen geven van nieuwe terreinen. Nieuwe uitgaven zijn nodig om de beoogde groei en daarmee een meer gezonde financiële balans van Zeeland Seaports mogelijk te maken. Met name het versterken van de competitiviteit door clustering en hanten en het monitoren van de performance van een aantal klanten spelen hierbij een grote mitigerende rol. Daarnaast kent het commercieel beleid hunting als speerpunt, gericht op die klanten die ZSP nodig heeft voor het opvullen van bestaande lacunes en wordt accountmanagement en business development verder ontwikkeld. De infrastructurele en nautische pijlers zien risico's op het gebied van het tijdig beschikbaar hebben van watergebonden terreinen. Gegeven de huidige uitgegeven terreinen is de ontwikkeling van nieuwe gebieden hierbij van wezenlijk belang. Ook de invulling van spoorverbindingen staan hoog op de lijst van noodzakelijke modaliteitsverbeteringen. Op

meerdere fronten wordt hiervoor aandacht gevraagd. Het risico van onvoldoende beschikbare ligplaatsen wordt onderkend en inmiddels is een project gestart om hieraan tegemoet te komen. De beschikbaarheid aan assets en voldoende diepgang wordt onder meer ondersteund door het in 2015 opgestarte en in 2016 verder ontwikkelde programma asset management, dat een uitgebreider beeld van de staat van de activa zal moeten geven. Tenslotte heeft Zeeland Seaports om haar strategie te verwezenlijken voldoende gekwalificeerd personeel nodig met die competenties die cruciaal zijn voor de gekozen doelstellingen. Daartoe zal voldoende geïnvesteerd moeten worden in zowel bestaande als nieuw aan te trekken medewerkers. Ook samenwerkingsverbanden met kennisinstituten draagt bij aan het reduceren van dit risico.

Naast bovengenoemde risico's erkent Zeeland Seaports tevens de volgende bedrijfsrisico's:

De veiligstelling van het voormalige terrein van Thermphos is door de vertraging in de verwerking van het fosfor(slik) nog niet gereed. Zeeland Seaports heeft het advies van de commissie Samsom in 2017 opgevolgd en heeft samen met de Provincie Zeeland en het Rijk afspraken gemaakt over de financiële verantwoordelijkheid van betrokken partijen.

In opvolging van het advies van de commissie Samsom van augustus 2017 ("Saneren doe je samen") hebben het Rijk, PZ en N.V. Zeeland Seaports (Financierende partijen) nadere afspraken gemaakt over de financiering en uitvoering van de sanering van het Thermphos terrein. Hiertoe hebben partijen in december 2017 een Financieringsovereenkomst gesloten waarin afspraken zijn vastgelegd over ieders financiële bijdrage in de totaal verwachte saneringskosten. Het taakstellend budget van € 129,5 miljoen voor de totaal verwachte saneringskosten is ontleend aan het op 31 maart 2017 door Van Citters Beheer B.V. (VCB) opgestelde 'Plan van Aanpak Sanering voormalig Thermphos terrein'

Het taakstellend budget is als volgt opgebouwd:

- a) een Uitvoeringsbudget van € 111,7 miljoen; dit Uitvoeringsbudget is inclusief een reservering voor indexering (€ 5,2 miljoen); en
- b) een Risicoreserve van € 17,8 miljoen.

In de Financieringsovereenkomst is vastgelegd dat de afspraken worden gemaakt onder het voorbehoud dat het Staatssteunrechtelijke kader de afspraken niet in de weg staat. Per heden is dit voorbehoud nog niet weggenomen. Wel is door de contractpartijen in 2018 de Samenwerkingsovereenkomst ondertekend waarin de afspraken die in de Financieringsovereenkomst zijn opgenomen nader zijn uitgewerkt.

Het doel van de Samenwerkingsovereenkomst is om de financiering van de volledige en integrale realisatie van het Project zeker te stellen en de betrokkenheid van Partijen vast te leggen met bindende afspraken over:

- a. De financiële bijdrage van de Financierende partijen aan VCB ter realisatie van het Project.
- b. De uitvoering van de sanering van het voormalige Thermphos terrein.

- c. De samenwerkingsvorm die Partijen kiezen en de rollen die Partijen hierbij hebben ter realisatie van het Saneringsproject.

In de Samenwerkingsovereenkomst is onder meer opgenomen dat indien het budget van € 129,5 miljoen niet toereikend is voor de uitvoering van het project, de Financierende partijen aanvullend budget beschikbaar stellen, na doorlopen van de besluitvormingstrajecten via Provinciale Staten, Tweede Kamer en aandeelhoudersvergadering. Aanvullend budget wordt alleen ter beschikking gesteld als er een actueel en voldoende accuraat beeld is van de totale nog extra benodigde middelen voor de uitvoering van het project en er geen andere maatregelen mogelijk zijn het project binnen het taakstellend budget uit te voeren.

Als gevolg van de uniciteit en complexiteit van het saneringsproject is de financiële inschatting van de te maken kosten inherent aan een verhoogd schattingsrisico onderhevig. Hoewel hier op een zorgvuldige wijze invulling aan is gegeven door onder andere het opnemen van een risicoreservering, valt niet uit te sluiten dat de gerealiseerde kosten significant afwijken van de geraamde kosten. In de Samenwerkingsovereenkomst is onder meer opgenomen dat jaarlijks in januari-februari een Audit wordt uitgevoerd. Dit betreft een jaarlijkse toets uitgevoerd door een onafhankelijke partij en/of deskundigenteam op de nadere uitwerkingen van de deelprojecten uit het Plan van Aanpak zoals opgesteld door VCB. Deze audit zal geactualiseerde informatie opleveren over de inschatting van de resterende kosten die voor het project benodigd zijn en zal voor het eerst in 2019 worden uitgevoerd.

Zeeland Seaports wil de gronden Sloepoort gefaseerd uitgeven als bedrijventerrein. Er bestaat exposure als gevolg van een mogelijke afwaardering naar landbouwwaarde in het geval de bestemming niet gewijzigd wordt. De huidige waardering van de grond is op basis van bestemming industriegrond.

Het omgevingsplan biedt ruimte voor deze ontwikkeling, mits Nut en Noodzaak hiervan nadrukkelijk wordt aangetoond. Als start voor de nieuwe bestemmingsplanprocedure is in 2016, in overleg met de provincie Zeeland en de gemeente Borsele, een m.e.r.-beoordeling opgesteld.

Om de toegankelijkheid van de haven van Vlissingen te waarborgen is in 2017 een project gestart om actief te anticiperen op een verruiming van de diepgang. In 2015 heeft de Vlaams Nederlandse Scheldec commissie aan Zeeland Seaports toestemming gegeven voor het uitvoeren van noodzakelijke beperkte baggerwerkzaamheden. Hiermee is de Sloehaven alle dagen bereikbaar voor schepen met een diepgang van 16,5 meter. Medio 2018 is het project afgerond en zijn de baggerwerkzaamheden in de Wielingen uitgevoerd. Invoering van de zogeheten Dynamic Keel Clearance waarover doorlopend overleg is met de VNSC en Rijkswaterstaat moet er in de nabije toekomst toe leiden dat ook schepen met een diepgang van rond de 17 meter de Sloehaven goed kunnen bereiken. Het risico bestaat hierin dat de regelgeving ten aanzien van kielspeling niet (tijdig) wordt verruimd. Zeeland Seaports verliest dan een stuk van haar aantrekkelijkheid en derft mogelijk inkomsten, met name havengeld op het gebied van droge bulk (kolen) en natte bulk (boord/boord overslag).

De verstrekte garantie van de GR Zeeland Seaports is in 2017 maximaal € 565 mln inclusief de garantstelling voor de deelneming Warmco. De financieringspositie onder deze garantie bedraagt per 31 december 2017 € 377 mln. Het risico van overschrijding van de garantiecurve is daarom miniem.

Financiële marktrisico's

De belangrijkste financiële (markt)risico's zijn:

Rente- en kasstroomrisico's

ZSP loopt renterisico over de rentedragende vorderingen (met name onder financiële vaste activa), liquide middelen en rentedragende langlopende en kortlopende schulden. Voor vorderingen en schulden met variabele renteafspraken loopt ZSP risico ten aanzien van toekomstige kasstromen. Met betrekking tot vastrentende vorderingen en schulden loopt ZSP risico over de marktwaarde. Met betrekking tot schulden met variabele renteafspraken is een viertal contracten met betrekking tot het renterisico aangegaan (zie renteswaps). De rubricering naar contractuele renteherzieningsdata (of aflossingsdata indien laatstgenoemde eerder liggen) van de zowel in de balans als niet in de balans opgenomen financiële instrumenten van ZSP waarover renterisico wordt gelopen, luidt als volgt: zie hedgeratio.

Valutarisico

ZSP is hoofdzakelijk werkzaam in Nederland. Derhalve is er een beperkt valutarisico.

Tegenpartij kredietrisico

ZSP handelt enkel met kredietwaardige partijen en heeft procedures opgesteld om de kredietwaardigheid te bepalen. Tevens heeft ZSP richtlijnen opgesteld om de omvang van het kredietrisico bij elke partij te beperken. Bovendien bewaakt ZSP voortdurend haar vorderingen en hanteert de groep een strikte aanmaanprocedure. Door de bovenstaande maatregelen is het kredietrisico voor ZSP beperkt. Verder zijn er geen belangrijke concentraties van kredietrisico binnen ZSP.

Liquide middelen staan uit bij banken die minimaal een A-rating hebben.

ZSP heeft vorderingen verstrekt aan maatschappijen waarin wordt deelgenomen. Bij deze partijen is geen historie van wanbetaling bekend.

Liquiditeitsrisico

ZSP maakt gebruik van meerdere banken en beschikt over een verscheidenheid aan financieringsarrangementen waaruit leningen kunnen worden opgenomen. Tussen VCB, Rijk, Provincie en NV ZSP zijn afspraken vastgelegd in een Financieringsovereenkomst. Een verdere uitwerking hiervan, de samenwerkingsovereenkomst, bevindt zich nog een concept fase. In deze beide overeenkomsten is de continuïteit van VCB gewaarborgd. Echter, het feit dat de financieringsovereenkomst nog een aantal opschortende voorwaarden kent en dat de

samenwerkingsovereenkomst nog niet definitief is bekrachtigd middels ondertekening maken dat een liquiditeitsrisico blijft bestaan.

Reële waarde

Er zijn ultimo 2017 geen materiële verschillen tussen de reële waarde en de boekwaarde van de opgenomen leningen.

DEELNEMINGEN EN STICHTINGEN

Bio Base Europe Pilot Plant (statutaire zetel: Rodenhuizekaai 1, Gent)

NV Zeeland Seaports indirect via bestuur stichting Biopark

FSP Exploitatie BV / FLUSHING SERVICE PARK CV (statutaire zetel: Plaza 6, Moerdijk)

Aandeelhouders: Zeeland Seaports Beheer BV (33,3%), Flushing Service Park BV (66,7%)

IVZW Bio Base Europe (statutaire zetel: Rodenhuizekaai 1, Gent)

N.V. Zeeland Seaports (stichtend) lid A van de vereniging

Universiteit van Gent (stichtend) lid B van de vereniging

Sloewarmte BV (statutaire zetel: Schaardijk 150, Rotterdam)

Aandeelhouders: Zeeland Seaports Beheer BV (10%), Evides Industriewater BV (80%),
Martens Havenontvangstinstallatie Vlissingen BV (10%)

Stichting Bio Base Europe Training Center (statutaire zetel: Zeelandlaan 2, Terneuzen)

NV Zeeland Seaports indirect via bestuur Stichting Bio Park Terneuzen

Stichting Bio Park Terneuzen (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

NV Zeeland Seaports rechtstreeks vertegenwoordigd door natuurlijke persoon.

Valuepark Terneuzen CV (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Commanditaire vennoten: Zeeland Seaports Beheer BV

Terneuzen Partnership Services BV (100% dochter Dow Benelux BV)

Valuepark Terneuzen BV (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Aandeelhouders: Zeeland Seaports Beheer BV (50%), Dow Benelux BV (50%)

Van Citters Beheer BV (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Aandeelhouder: Zeeland Seaports Beheer BV (100%)

WarmCO₂ Beheer BV (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Aandeelhouders: NV Zeeland Seaports (80%), Yara Nederland BV (20%)

WarmCO₂ CV (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Commanditaire Vennoten: Blakowi Groene Kracht B.V. (39,6%), WarmCO₂ Invest BV (39,6%), Yara Nederland BV (19,8%)

Beherend Venoot: WarmCO₂ beheer B.V. (1%)

Blakowi Groene Kracht B.V. (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Aandeelhouder: Zeeland Seaports Beheer BV (100%)

WarmCo2 Invest B.V. (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Aandeelhouder: Zeeland Seaports Beheer BV (100%)

Zeeland Airport BV (statutaire zetel: Calandweg 36, Arnemuiden)

Aandeelhouder: NV Zeeland Seaports (4,93%)

Zeeland Seaports Beheer BV (statutaire zetel: Schelpenpad 2, Terneuzen)

Aandeelhouders: NV Zeeland Seaports (100%)

SAMENWERKING EN OVERLEG

Samenwerking en overleg zijn belangrijk voor een bedrijf als Zeeland Seaports met een commerciële en een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Onderstaand een - overigens niet uitputtend - overzicht van landelijke en regionale organisaties, overlegstructuren en netwerken waaraan Zeeland Seaports deelneemt.

Directe omgeving

Zeeland Seaports geeft binnen haar beheersgebied toepassing aan haar kernwaarden door goede samenwerking en overlegstructuren met belangenorganisaties van de bedrijven in de haven, zoals PORTIZ, de Brabants Zeeuwse Werkgeversvereniging en de Zeeland Port Promotion Council. Hierbij worden ook gezamenlijke projecten uitgevoerd, zoals Vitaal Sloegebied en Kanaalzone en Gebiedsontwikkeling Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone. Bij deze projecten zijn ook meerdere overheidspartijen betrokken.

Business Advisory Board

Zeeland Seaports kent in de Business Advisory Board een nuttig overlegorgaan dat op een breed terrein gevraagd en ongevraagd adviezen verstrekt.

De adviescommissie is in 2017 vier keer bij elkaar gekomen. Daarnaast vond eenmaal overleg plaats met de Raad van Commissarissen.

De samenstelling van de Business Advisory Board was in 2017:

Rijt, M.H.L. van - Verbrugge International BV (voorzitter)

Gunter, ir.ing. G.A. - Yara Sluiskil BV

Kuipers, F.J.A. - Loodswezen regio Scheldemonden

Courtois, V.C.D. - Ovet BV

Heesters, J. - Damen Ship Repair

Moor, K. de - Zeeland Refinery

Peijl, drs. J.P.G. van der - Hoop Terneuzen BV, De

Dijk, G. van - Dow Benelux BV

Meijer, F.L.R. de - Outokumpu Stainless BV

Met als secretaris: Pille, C.

Brancheorganisatie Zeehavens

De Brancheorganisatie Zeehavens (BOZ) is een platform dat de gezamenlijke belangen van de Nederlandse zeehavens behartigt. De organisatie heeft als doel:

- Functioneren als plaats voor overleg en afstemming over de beleidsontwikkeling en afspraken voor gezamenlijke belangenbehartiging;
- Functioneren als aanspreekpunt voor overleg en afstemming met het Rijk;
- Verzorgen van afstemming met de betrokken stakeholders in de sector.

Deelnemers in de BOZ zijn Groningen Seaports, Port of Amsterdam, Port of Rotterdam, Havenschap Moerdijk en Zeeland Seaports. Minimaal tweemaal per jaar vindt overleg plaats tussen de BOZ en het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken. Het overleg tussen de Nederlandse zeehavens en de ministeries levert inzichten op over de betekenis van de zeehavens voor Nederland en Europa. Daarmee is het een belangrijk instrument voor de ontwikkeling van beleid gericht op de zeehavens.

Werkprogramma Zeehavens

In 2014 stelden het Rijk, de vijf in de Branche Organisatie Zeehavens verenigde zeehavenbeheerders, het in die zeehavens actieve bedrijfsleven en het Topteam Logistiek/Strategisch Platform Logistiek het Werkprogramma Zeehavens 2014 – 2016 op. De ambitie van dit werkprogramma is om de concurrentiepositie van de Nederlandse zeehavens te versterken. Dit moet ertoe leiden dat de Nederlandse haveninfrastructuur de beste van de wereld blijft, het marktaandeel van de Nederlandse havens in de Hamburg-Le Havre range groeit en dat de toegevoegde waarde van de Nederlandse zeehavens toeneemt.

Binnen het Werkprogramma Zeehavens liet Zeeland Seaports door een aantal gerenommeerde onderzoeksbureaus onderzoek uitvoeren naar een drietal knelpunten in infrastructurele voorzieningen rond de haven.

Samen de concurrentiekracht van de Zeeuwse industrie versterken

Het platform Smart Delta Resources (SDR) is een gezamenlijk initiatief van elf energie- en grondstof intensieve industriële bedrijven in de Delta regio. Hun doel is om te kijken of het mogelijk is om onderling energie en grondstoffen uit te wisselen en zo industriële symbiose te bewerkstelligen. Zeeland Seaports (onder andere lid van de stuurgroep), de provincie Zeeland en Impuls ondersteunen en faciliteren dit initiatief actief omdat hiermee de concurrentiekracht van de deelnemende bedrijven en de hele regio op de wereldmarkt kan worden vergroot. Gelijktijdig kunnen ecologische en maatschappelijke verbeteringen worden gerealiseerd. Het platform zal een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het totale transitieproces naar een cyclische economie, voor zowel bestaande fossiel gebaseerde industrieën maar tevens voor toekomstige hernieuwbare energie en grondstoffen gebaseerde industrieën.

Zeeland Connect

Zeeland Connect is een in 2015 opgericht platform waar kennis en ervaring door ondernemers, overheid en onderwijs (de drie O's) ontwikkeld en gedeeld wordt met als doel excellent logistiek ondernemersklimaat, onderwijs en onderzoek te stimuleren. Zeeland Connect werkt in opdracht van bedrijven en overheden en stelt zich tot doel kansen op logistiek gebied maximaal te benutten door alle betrokken partijen nauw samen te laten werken. Per project wordt gekeken voor wie het project of onderzoek van belang is, welke partners deelnemen en hoe het project gefinancierd wordt. Zeeland Seaports is lid van de stuurgroep van Zeeland Connect en levert capaciteit aan de projectorganisatie.

Vlaamse havens

Met de andere havens in de Vlaams-Nederlandse Delta en het Scheldebekken onderhoudt Zeeland Seaports goed contact, onder andere in het Zeehavenoverleg van de Vlaams-Nederlandse Delta. Bij dit overleg zijn de havens van Antwerpen, Zeebrugge, Gent, Moerdijk, Rotterdam en Zeeland Seaports betrokken samen met de provincies waarin deze haven gelegen zijn en de ministeries van Infrastructuur en Milieu en Mobiliteit en Openbare Werken (Vlaanderen). In 2015 hebben de betrokken partijen vier concrete thema's afgestemd waar ze zich de komende tijd op zullen richten: energie, binnenvaart, milieugebruiksruimte en beleid (onder andere EU-richtlijnen). Zeeland Seaports is samen met de haven van Zeebrugge trekker van het onderwerp energie.

Andere samenwerking met Vlaamse havens vindt in eerste instantie plaats op basis van projecten en dossiers. Met het Havenbedrijf Gent, Rijkswaterstaat en het Vlaamse Ministerie van Mobiliteit en Openbare Werken gewerkt aan het MIGHT-project. Dit project moet in de toekomst leiden ***tot een efficiënter en klantvriendelijker nautisch beheer op het Kanaal van Gent naar Terneuzen***. Met de invoering van deze nieuwe systemen worden stappen gezet om de begeleiding van het scheepvaartverkeer ook af te stemmen op de nieuwe grote sluis in Terneuzen. Met het Havenbedrijf Gent werd ook een aantal verschillende operationele projecten uitgevoerd. Ook werd de gezamenlijke

promotie van de grensoverschrijdende regio voortgezet via een gezamenlijke missie van havens en bedrijven naar het Verenigd Koninkrijk.

Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone

Het project Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone is een samenwerkingsverband tussen Zeeland Seaports, de provincie Zeeland, de gemeente Terneuzen en NV Economische Impuls Zeeland. Het project geeft uitvoering aan de integrale ontwikkeling van deze zone. Hierbij wordt ingezet op het terugbrengen van het tekort op de grondexploitatie van de ruimtelijk-economische projecten. Daar waar mogelijk zullen extra middelen worden gegenereerd om de uitvoering van de integrale gebiedsontwikkeling te versterken.

Stichting Biopark Terneuzen/BBE

Biopark Terneuzen is een innovatief samenwerkingsverband tussen een groot aantal partijen, waaronder Cargill, Dow Benelux, Yara, Delta NV en overheden en kennisinstellingen. Doel is om activiteiten te koppelen tussen bestaande en nieuwe agro- en industriële bedrijven in de Kanaalzone; het havengebied van Terneuzen. Sinds 2012 zijn de pilotfabriek en het voorlichtings- en opleidingscentrum van Biobase Europe operationeel, een samenwerking tussen Biopark Terneuzen en Ghent Bio Energy Valley.

Stichting Foodport Zeeland

Zeeland kent krachtige agro-, aqua- en foodverwerkende sectoren. Samen vertegenwoordigen ze maar liefst € 1,7 miljard productiewaarde, € 800 mln toegevoegde waarde en 15% van de werkgelegenheid in onze provincie. Foodport Zeeland beoogt slimme verbindingen te maken tussen ondernemers, onderwijs, overheid, omgeving, onderzoek, ketenpartners en regio's.

Andere overlegstructuren zijn onder meer:

- European Chemical Site Promotion
- European Federation of Inland Ports
- European Sea Ports Organisation
- Ondernemersvereniging EVO
- Gemeenschappelijk Nautische Autoriteit Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone
- Goederenspoortafel
- Havenoverleg Europa
- International Association of Ports and Harbors
- Kamer van Koophandel Zuidwest-Nederland
- Koninklijke BLN-Schuttevaer
- Landsdelige Spoortafel
- Logistics Accelerato
- Neutraal Logistiek Informatie Platform
- Nederlandse Vereniging van Binnenhavens
- Paralia
- Platform Transport en infrastructuur
- Permanent International Association for Navigation Congresses

- Samenwerkingsverband nationale zeehavens inzake beheer en onderhoud
- Samenwerkingsovereenkomst uitbreiding taken voor Nautische Leerlijnen
- Sectorbijeenkomst Spoorgoederenvervoer
- Verein der Kohlenimporteure
- Vitale logistiek
- Vitaal Sloegebied en Kanaalzone
- Zeehavenoverleg Vlaams-Nederlandse Delta

HOOFDSTUK 3 DE HAVEN IN ONTWIKKELING

Zeeland Seaports is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, exploitatie en het beheer van de Zeeuwse zeehavens. In deze rol draagt ze onder andere zorg voor een veilige haven en een goede infrastructuur. Dit om bestaande bedrijvigheid te ondersteunen en de komst van nieuwe bedrijven te stimuleren. Ook is de haven een belangrijke motor van de Zeeuwse economie. In de haven werken circa 32.500 mensen bij ruim 200 bedrijven. De haven is daarmee goed voor circa 20% van de Zeeuwse werkgelegenheid. De toegevoegde waarde in de Zeeuwse haven is al jaren de hoogste per arbeidsplaats van de Nederlandse havens.

Sámen maken we de Zeeuwse haven:

- de grootste in Nederland op het gebied van conventioneel fruit;
- de grootste in Europa op het gebied van houtproducten, meststoffen en offshore windenergie;
- mondiaal de grootste op het gebied van non-ferro metalen.

Enkele van de ontwikkelingen in 2017:

2017 was een jaar van verder economisch herstel. Dit is ook goed terug te zien geweest in de Zeeuwse havens, waarbij 18 hectare aan grond is uitgegeven en een maritiem overslagvolume van ruim 34 miljoen ton is bereikt.

Zeeland Seaports is reeds lange tijd een van de meest gediversifieerde havens van Europa, waar veel verschillende zeehavengerelateerde activiteiten zijn gevestigd.

In 2017 is deze positie verder verstevigd door vestiging, uitbreiding en verdere groei in veel segmenten. In en om de Bijleveldhaven in Vlissingen is het foodcluster uitgebreid door uitbreiding van een reeds gevestigde producent van vruchtensappen. Ook de op- en overslag van aardappelen, groente en fruit (AGF) producten is in 2017 sterk gestegen.

De inzet op het aantrekken van nieuwe containerstromen werpt zijn vruchten af, de totale maritieme overslag van containers is gestegen tot bijna 1 miljoen ton. In de Autrichehaven is tevens gestart met de realisatie van een containerterminal.

De overslag van (petro)chemische producten kent twee kanten; als gevolg van onder andere een grote onderhoudsstop in Q1 2017 en wijzigingen in de logistiek is de overslag van de havengebonden stromen (captive cargo) gedaald. De overslag van de niet havengebonden stromen (non-captive) daarentegen is gestegen. Het totaal aan liquid bulk overslag laat in 2017 uiteindelijk toch een groei zien van ruim 3%.

De breakbulkmarkt staat al enkele jaren onder druk. Steeds vaker worden goederen in containers vervoerd. Toch weet Zeeland Seaports de sterke positie binnen dit segment te handhaven, onder andere als gevolg van een stabiele stroom aan metalen en cellulose en de groeiende offshore wind sector.

Als gevolg van de energietransitie is de overslag van steenkool zoals verwacht gedaald, echter ruimschoots gecompenseerd met de inzet op andere ladingstromen. Samen met de aantrekkelijke bouw- en fertilizermarkt, zorgt een stijging van de overslag aan ruwe mineralen en meststoffen er voor dat de totale droge bulk overslag in 2017 stijgt met ruim 3%.

De start van de bouw van een nieuwe biogascentrale op de Axelse Vlakte geeft aan dat Zeeland Seaports zich volledig inzet op het verder uitbouwen op het gebied van agro-industriële duurzaamheid.

Het maritieme karakter van de havens is verstevigd door de ingebruikname van de calamiteitensteiger in Vlissingen, waarbij diverse dienstverleners een vaste ligplaats hebben verkregen. Tevens heeft een nieuwe scheepswerf zijn vestiging officieel geopend.

Maintenance Value Park

Het Maintenance Value Park in Terneuzen werd op 7 september officieel geopend. In 2017 zijn de eerste gebouwen neergezet en is de infrastructuur voor een groot deel gereed.

In 2017 zijn nagenoeg alle beschikbare terreinen uitgegeven voor bedrijven in het hoogwaardige onderhoudssegment in de procesindustrie waarmee Terneuzen zichzelf als hotspot in de procesindustrie heeft versterkt.

Zeeland Seaports vraagt – en krijgt – aandacht voor spoor

In nauwe samenwerking met de gemeente Terneuzen, provincie Zeeland en het Havenbedrijf Gent werkte Zeeland Seaports aan het opstarten van een Europees project voor het verbeteren van de spoorinfrastructuur in de Kanaalzone Gent-Terneuzen. Hiertoe is een CEF-subsidieverzoek ingediend. Het project kan rekenen op de steun van de infrastructuurbeheerders ProRail en Infrabel, de nationale en regionale overheden, brancheorganisaties en een vertegenwoordiging van het bedrijfsleven aan beide kanten van de grens. Een aantal bedrijven en ook PORTIZ en de BZW hebben een zogeheten Letter of Support opgesteld. Met steun van de Europese Commissie wilt het consortium op korte termijn de brug slaan tussen geïdentificeerde bottlenecks en een investeringsbeslissing. Hiervoor zijn er op het gebied van logistiek, techniek en financiën nog verdergaande studies noodzakelijk. In 2017 besloot de Europese commissie de aanvraag tot financiering van 50% van de totale kosten te honoreren.

Efficiënter ligplaatsbeheer in havengebied Terneuzen

Mede door de bouw van de nieuwe sluis is goed en efficiënt ligplaatsbeheer een punt van aandacht. Zeeland Seaports speelt in op deze vraag uit de branche door het toepassen van strikter toezicht en nieuwe bebording. Na een eerste gewenningsperiode werd vanaf december 2017 gehandhaafd.

Nieuw aantrekkelijke haventarieven

De in december gepresenteerde haventarieven voor 2018 bevestigen de boodschap dat de fusie voordelen voor de bedrijven in de haven met zich mee zou brengen. Een beperkte indexatie (0,5% lager dan de inflatie) op de haven- en kadegelden houdt de haven aantrekkelijk voor de gevestigde bedrijven. De concurrentiekracht van de bedrijven in en om de haven wordt hiermee gestimuleerd. Ook de duurzaamheidsambities van het havenbedrijf zijn zichtbaar in de tarieven, doordat de reeds bestaande kortingen voor milieuvriendelijke schepen gehandhaafd blijven.

Modal split steeds duurzamer

Het vervoer van de bedrijven in de Zeeuwse haven wordt steeds duurzamer. De verhouding weg, water en spoor liet een stijging zien van binnenvaart en spoor ten opzichte van de weg. Zowel in het Strategisch Masterplan als in het duurzaamheidsconvenant Ambitie 2030, dat is opgesteld samen met de Zeeuwse Milieufederatie en PORTIZ, heeft Zeeland Seaports duidelijke duurzaamheidsambities opgesteld en een meer gunstige modal split draagt daar in grote mate aan bij.

HOOFDSTUK 4 VERSLAG VAN DE HAVENMEESTER

De havenmeester zorgt voor een effectieve, veilige, efficiënte en beveiligde scheepvaartafwikkeling in de havens. Hij handhaaft de nautische orde en wetgeving op het gebied van veiligheid, havenbeveiliging en milieu. Hierbij voert hij een aantal publiekrechtelijke taken uit waartoe hij door de burgemeesters van Borsele, Vlissingen en Terneuzen is gemandateerd.

Nautische veiligheid

Voor alle gebruikers van de haven is veiligheid van essentieel belang. De havenmeester monitort de veiligheid in de haven nauwkeurig want een veilige haven is in het belang van alle gebruikers en de omgeving.

2017 is een veilig jaar gebleken. Het aantal geregistreerde incidenten lag weliswaar op een vergelijkbaar niveau als dat van 2016, maar de (letsel-)schade is in alle gevallen licht gebleven. De meeste aandacht is, zeker in de media, gegaan naar de ontsporing van een met LPG geladen treinwagon op het spoortraject onderweg naar, maar net buiten het terrein van Vopak Vlissingen.

Voor wat betreft het aantal stremmingen, 10 in totaal, kwamen er 9 voor rekening van het spuien bij het sluisencomplex (50 uur) Terneuzen. De tiende stremming werd veroorzaakt door de Begonia Seaways die ter hoogte van de brug bij Sluiskil, gebied Gemeenschappelijke Autoriteit (GnA), uit haar roer en in de kant liep.

Scheepvaartafwikkeling

In 2017 groeide het aantal scheepsbezoeken licht, ten opzichte van 2016 ruim 3% meer zeeschepen (5667) en 0,5% meer binnenvaartschepen (22669, bron Enigma+). Het aantal opvaarverboden, wat een indicatie is van het aantal wachtende binnenvaartschepen, nam licht af maar de duur ervan nam echter iets toe. In het kader van Barge Connect is er een samenwerkingsverband opgericht om het wacht-proces zoveel als mogelijk te stroomlijnen.

De energietransitie laat zich duidelijk gelden in Vlissingen. Eén van de grotere projecten betreft het EastAnglia One, een windmolenpark dat voor de kust van Engeland gebouwd gaat worden en zal bestaan uit meer dan 130 windmolens. De uitvalbasis is de BOW-terminal, waar de jackets en overige delen zullen worden aangevoerd uit het Midden-Oosten en Spanje, en daarna weer verscheept naar het park zelf door installatieschepen.

Havenbeveiliging

In de haven is de Havenbeveiligingswet van toepassing. De Port Security Officer (de Havenmeester), ziet toe op de naleving van deze wet. De Port Security Officer controleert beveiligingsplannen van

havenfaciliteiten en risicovolle projecten en beoordeelt op basis daarvan of een Havenbeveiligingscertificaat wordt uitgereikt. Daarnaast vinden met enige regelmaat inspecties plaats. Hiermee wordt voldaan aan de stringente Europese wetgeving. De Port Security Officer onderhoudt nauw contact met de politie en met andere spelers op het gebied van havenbeveiliging. Ook in geval van verhoogde (terroristische) dreiging is de Port Security Officer een belangrijk contactpunt voor havenbedrijven. De gebeurtenissen in Europa, waaronder de aanslagen in Barcelona, Stockholm, London en Manchester waren voor de nationale overheid geen aanleiding om het beveiligingsniveau voor de zeehavens te verhogen.

(Nautische) informatievoorziening

Zeeland Seaports heeft net als in 2016 ook in 2017 veel aandacht besteed aan systemen om informatievoorziening te stroomlijnen en te vereenvoudigen voor de gebruikers. In 2015 werd het havenmanagementsysteem Enigma+ geïmplementeerd. Dit systeem wordt gebruikt en verder doorontwikkeld door zowel Zeeland Seaports als door het Havenbedrijf Gent. In 2017 is o.a. een functionaliteit gebouwd voor agentschappen om elektronisch voorraadaangiftes naar de douane te kunnen versturen t.b.v. het Europees opgelegde meldingssysteem Maritime Single Window (MSW).

Pilot LNG Bunkeren

LNG is de afkorting van Liquefied Natural Gas, in het Nederlands: vloeibaar aardgas. Het aardgas wordt vloeibaar gemaakt door het te koelen tot -162°C . Bij deze temperatuur en atmosferische druk condenseert het gas tot een vloeistof, die LNG genoemd wordt. LNG neemt 600 keer minder volume in dan gasvormig aardgas. Hierdoor kan het gas makkelijker getransporteerd en opgeslagen worden. Door de scheepvaart wordt LNG gezien als 'groene' brandstof. LNG stoot minder NO_x, SO_x, CO₂ en fijnstof uit dan de stookolie. In april 2016 is een pilot gestart om het LNG bunkeren te faciliteren.

De verwachte groei van het LNG-dossier heeft zich in 2017 niet doorgezet. Er is slechts een handvol keer gebruik gemaakt van de mogelijkheid om LNG te bunkeren (truck-to-ship) op de Kaloot Dwarskade. De pilot is intussen ten einde gekomen, er zijn nu gesprekken gaande met derde partijen om ship-to-ship bunkeren te gaan faciliteren. Dit komt de flexibiliteit ten goede omdat schepen dan niet eerst naar een bunkerlocatie hoeven te verhalen.

Havenafvalplan

De bescherming van het marine milieu is een belangrijk onderwerp op de nationale en de internationale agenda. De Wet voorkoming verontreiniging door schepen (Wvvs) verplicht daarom havenbeheerders te zorgen voor een havenontvangstvoorziening voor het in ontvangst nemen van scheepsafval en (restanten van) schadelijke stoffen van schepen. Het inzamelbeleid binnen het beheersgebied van Zeeland Seaports is vastgelegd in een Havenafvalbeheersplan.

Van alle bezoekende schepen werd door 2341 zeeschepen gebruik gemaakt van de Havenontvangstvoorziening:

Afgegeven afvalstoffen

Afvalsoort	Hoeveelheid
Oliehoudende vloeistoffen uit de machinekamers	9280 m ³
Vast scheepsafval	4863 m ³

Enkele bijzonderheden

- Tijdens het cruiseseizoen van 2017 bezochten 3 cruiseschepen de Vlissingse haven.
- Begin november is na een verblijf van 2,5 jaar het platform de GSF Saturn vertrokken naar Turkije,

Incidentenregistratie 2017

De Zeeland Seaports incidentenregistratie is aangesloten bij landelijk ontwikkelde definities met betrekking tot nautische ongevallen.

In 2017 vonden de volgende incidenten plaats:

- 9 incidenten met milieuschade
- 5 incidenten met scheepsschade
- 2 incidenten met letselschade
- 10 stremmingen, waarvan 9 maal als gevolg van stremming van het sluisencomplex in verband met het stremmen van overtollig water
- 20 overige incidenten, waaronder het incident met de LPG-wagon, enkele near-misses, een brand op de vuilstortplaats en een aantal keren gebroken trossen.

HOOFDSTUK 5 HET PERSONEEL VAN ZEELAND SEAPORTS

De medewerkers van Zeeland Seaports vormen samen het fundament van deze kennisorganisatie. 2017 was een jaar waarin 14% van de werknemers vertrok. In 2017 is actief ingezet op werving & selectie, arbeidsmarktcommunicatie en samenwerking met Hogescholen en opleidingsinstituten. Proactief inzetten op opleiding & ontwikkeling en arbeidsomstandigheden waren een must. Met de vakorganisaties is een akkoord bereikt over de arbeidsvoorwaarden tot 1 januari 2023.

Door een actieve benadering van Hogescholen en opleidingsinstituten werkt Zeeland Seaports aan haar imago en bekendheid bij studenten en pas-afgestudeerden. Zeeland Seaports heeft meerdere studenten van o.a. Hogeschool Zeeland, Hogeschool Tilburg en Maritiem Instituut de Ruyter als stagiaires en voor projecten mogen verwelkomen. Er is een klimaatonderzoek uitgevoerd naar het binnenklimaat van het kantoor. Daarnaast zijn verschillende werkplekonderzoeken uitgevoerd en is een start gemaakt met het fasegewijs vervangen van standaardbureaus door hoog-laagbureaus. Bij Zeeland Seaports is in 2017 hard gewerkt om onder andere de communicatie en interne samenwerking te verbeteren door bijvoorbeeld het maandelijks organiseren van personeelsbijeenkomsten en het creëren van informele ontmoetingsmomenten.

Facts & Figures

Beschrijving	Aantal	FTE
Medewerkers in dienst	92	85,13
Verhouding man/vrouw	67 mannen	67,4
	25 vrouwen	17,7
Verhouding FT/PT	72 FT	72,7 FTE
	20 PT	12,4 FTE
Leeftijdscategorieën		
20 - 25	1	
25 - 30	4	
30 - 35	7	
35 - 40	8	
40 - 45	15	
45 - 50	26	
50 - 55	14	
55 - 60	9	
60 - 65	7	
65 - 70	1	
Verzuim	3,04%	
Instroom	11 medewerkers	
	CCO	1,11 FTE
	Medewerker Logistiek	1 FTE
	Directiesecretaresse	0.8 FTE
	Adjunct Havenmeester	1 FTE
	Teamleider Kapiteinskamer	1 FTE
	Senior Inkoopadviseur	1,11 FTE
	Havencoördinator/Verkeersleider	1 FTE
	Omgevingsmanager	1 FTE
	Trainee Ruimtelijke Ontwikkeling	1 FTE

	Projectleider Duurzame Transitie	1 FTE
	Nautisch functioneel applicatiebeheerder	1 FTE
Uitstroom	13 medewerkers	
	Senior Nautisch Adviseur	1 FTE
	Havencoördinator/Verkeersleider	3 FTE
	Adviseur Ruimtelijke Ontwikkeling	0.6 FTE
	Omgevingsmanager	1 FTE
	Coördinator DIV	1 FTE
	Business Analist	1.11 FTE
	Bestuursadviseur	1.11 FTE
	Trainee Ruimtelijke Ontwikkeling	1 FTE
	Controller	0.9 FTE
	Commercieel Manager	1,11 FTE
	Ontwerper	1 FTE
Aantal inleenkrachten	23 medewerkers	
	Afdeling Infrastructuur & Ruimte (cluster O&R, Beheer), Finance, Legal, DIV, HR&OS, Havendienst, Directie (cluster Communicatie)	
Aantal stagiaires	6 stagiaires	
	Afdeling I&R, Legal, HRM, Beheer, Finance	

* cijfers 31 december 2017

BERICHT VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN VAN NV ZEELAND SEAPORTS

Hierbij biedt de Raad van Commissarissen van Zeeland Seaports het jaarbericht aan waarin de jaarrekening over 2017 is opgenomen. De directie heeft het bestuursverslag opgesteld. EY Accountants heeft de jaarrekening gecontroleerd en voorzien van een goedkeurende controleverklaring. De Auditcommissie heeft de jaarrekening uitvoerig besproken met de Chief Executive Officer, de Chief Financial Officer en de externe accountant.

De Raad van Commissarissen stemt in met de jaarrekening. Op 27 juni 2018 zal de jaarrekening ter vaststelling aan de AvA worden voorgelegd. De Raad van Commissarissen stelt voor dat aan de directie decharge wordt verleend voor het gevoerde beleid, dat aan de Raad van Commissarissen decharge wordt verleend voor het gehouden toezicht en dat de jaarrekening wordt vastgesteld.

Inleiding

De Raad van Commissarissen kijkt terug op een voor Zeeland Seaports historisch jaar, waarin overeenstemming is bereikt over de voorgenomen fusie met het Havenbedrijf Gent. Een fusie die voor de regio, de aandeelhouders, de werknemers en vooral de klanten van Zeeland Seaports ongekende mogelijkheden biedt om zich verder te versterken.

De resultaten van de fusieverkenning en de opmaak van de fusieovereenkomst heeft in 2017 vanzelfsprekend een vaste plaats in de agenda van de Raad van Commissarissen gekend. Daarnaast waren de financiële en commerciële performance, het strategisch masterplan, lopende juridische claims en het Thermphos/VCB-dossier meerdere malen onderwerp van gesprek.

De financiële en commerciële performance geeft door de bijdrage van Zeeland Seaports aan de sanering van Thermphos een gemengd beeld. De directie van Zeeland Seaports heeft in 2017 actief op inkomsten en uitgaven gestuurd. In de resultaatcijfers zien we een weerspiegeling van dit in 2014 ingezette proces. Zonder de eenmalige lasten voor de verdere sanering van het Thermphos terrein, de bijdrage aan de bouw van de sluis in Terneuzen, en de incidentele kosten als gevolg van de fusievoorbereidingen, die in de jaarrekening van 2017 geboekt zijn, laat Zeeland Seaports een gezond financieel resultaat zien. Voor de Raad van Commissarissen is dit een bevestiging van de in de laatste jaren ingezette positieve trend. Dit laat onverlet dat 2017 per saldo door de Thermphos lasten een aanzienlijk verlies in de jaarrekening laat zien. De Raad ondersteunt de gemaakte afspraken met de Provincie Zeeland en het Rijk om de lasten te delen en is van mening dat de gekozen gezamenlijke aanpak de beste manier is om het terrein weer spoedig veilig en uitgeefbaar te krijgen. Door de afspraken zijn goede stappen gezet, maar dit is een lang en complex traject waar nog veel inspanningen nodig zijn.

Managementletter

In december is de managementletter van de accountant besproken in de Auditcommissie. Naar het oordeel van de accountant is de kwaliteit van de interne beheersing en de interne efficiency als gevolg van door Zeeland Seaports genomen acties verder versterkt. Dit positieve oordeel is overgenomen door de Raad van Commissarissen.

Financiële rapportage

Ieder kwartaal heeft de Raad van Commissarissen van de directie een uitgebreide rapportage ontvangen waarin de actuele resultaten werden vergeleken met het budget en de begroting. Hiermee beschikt de Raad van Commissarissen steeds over up-to-date informatie. De rapportages zijn in de gezamenlijke vergaderingen gesproken.

Samenstelling

Bij de benoeming van zijn leden streeft de Raad van Commissarissen naar een complementaire samenstelling, met name voor wat betreft de kennisgebieden die relevant zijn voor Zeeland Seaports. Deze kennisgebieden staan opgesomd in het profiel van de Raad van Commissarissen.

Corporate Governance Code en Best Practices

Zeeland Seaports past vrijwillig de principes van Nederlandse Corporate Governance Code toe. Jaarlijks wordt bij de vaststelling van het vergaderschema van de Raad van Commissarissen vastgelegd welke specifieke onderwerpen aan de orde zullen komen.

In 2017 zijn voor zover toetsbaar geen afwijkingen geconstateerd ten opzichte van de Best Practices bepalingen.

Beloningsbeleid

Het personeel van de NV Zeeland Seaports wordt tot heden conform de cao van Havenbedrijf Rotterdam gesalarieerd. In 2016 is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders het bezoldigingsbeleid van de directie vastgesteld. Voor de beloning van de directie en de Raad van Commissarissen verwijzen we naar de betreffende passage in de jaarrekening.

Vergaderingen Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen kwam in 2017 acht maal bijeen. De vergaderingen van de Raad van Commissarissen werden steeds in aanwezigheid van de directie gehouden. Zowel voorafgaand als na afloop van de vergaderingen hield de Raad van Commissarissen besloten overleg.

Buiten de genoemde vergaderingen heeft veelvuldig contact plaatsgevonden tussen leden van de Raad van Commissarissen en de directie.

Auditcommissie

De Auditcommissie heeft in 2017 drie keer vergaderd. De Auditcommissie rapporteert rechtsreeks aan de Raad van Commissarissen in de reguliere vergadering.

Dankwoord

De Raad van Commissarissen dankt de ondernemers, de bedrijven en ook de medewerkers en de directie van Zeeland Seaports voor de goede samenwerking in 2017. Met vertrouwen en hoge verwachtingen kijkt de Raad vooruit naar de nieuwe organisatie North Sea Port. Hiermee krijgt het havengebied en de economie van de regio een enorme impuls.

Terneuzen, 22 juni 2018

De Raad van Commissarissen,

Roelf H. de Boer, voorzitter

Ir. Gerard van Harten

Drs. Guillaume Jetten RA

Aanwezigheid 2017

	R.H. de Boer	G.A.F. van Harten	M.J.H. Jetten
Raad van Commissarissen	7	7	8
Auditcommissie	n.v.t.	3	3

Jaarrekening 2017

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december 2017

Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2017

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017

Grondslagen voor de financiële verslaglegging

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2017

Toelichting op de geconsolideerde balans winst- en verliesrekening 2017

Vennootschappelijke jaarrekening

Vennootschappelijke balans per 31 december 2017

Vennootschappelijke winst- en verliesrekening 2017

Grondslagen voor de financiële verslaglegging

Toelichting op de vennootschappelijke balans per 31 december 2017

Toelichting op de vennootschappelijke winst- en verliesrekening 2017

Geconsolideerde balans (voor resultaatbestemming)

	Ref.nr.	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
		€	€
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	542.557	1.027.938
Materiële vaste activa	2	506.646.381	513.811.566
Financiële vaste activa	3	49.724.958	7.222.996
Totaal vaste activa		556.913.895	522.062.500
Vlottende activa			
Vorderingen en overlopende activa	4	86.726.188	53.820.534
Liquide middelen	5	2.097.821	5.722.752
Totaal vlottende activa		88.824.010	59.543.286
Totaal activa		645.737.905	581.605.786
Groepsvermogen			
Aandeel van de rechtspersoon in het groepsvermogen	6	147.311.252	134.283.523
Aandeel van derden in het groepsvermogen	6	290.016	291.938
Resultaat lopend boekjaar		-32.635.735	13.027.729
		114.965.533	147.603.190
Voorzieningen	7	105.705.070	12.129.134
Langlopende schulden	8	231.899.695	233.320.948
Kortlopende schulden en overlopende passiva	9	193.167.607	188.552.514
Totaal passiva		645.737.905	581.605.786

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

	Ref.nr.	2017	2016
		€	€
Netto-omzet	10	54.326.287	51.647.788
Overige bedrijfsopbrengsten	10	5.420.081	9.521.997
Totaal		59.746.367	61.169.785
Kostprijs	10	-1.391.394	-944.684
Bruto-marge		58.354.974	60.225.101
Personeelslasten	11	9.762.975	8.419.642
Afschrijvingen op vaste activa en bijzondere waardeverminderingen	12	10.905.634	11.205.961
Overige bedrijfslasten	13	72.714.460	15.233.397
Totaal bedrijfslasten		93.383.068	34.859.000
Bedrijfsresultaat		-35.028.094	25.366.102
Resultaat deelnemingen en winstbewijzen	14	2.262.592	436.807
Operationeel resultaat		-32.765.502	25.802.909
Financiële baten en lasten	15	-10.750.733	-12.786.653
Aandeel derden		1.922	11.472
Resultaat voor belastingen		-43.514.313	13.027.729
Belastingen	16	10.878.579	0
Resultaat na belastingen		-32.635.735	13.027.729

Het geconsolideerd overzicht van het totaal resultaat is gelijk aan het resultaat volgens de exploitatierekening.

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

	2017	2016
	€	€
<u>Uit operationele activiteiten:</u>		
Bedrijfsresultaat	-35.028.094	25.366.102
Afschrijvingen	10.905.634	11.205.961
Boekwinst verkopen	-1.211.932	-3.611.939
Mutaties in handelsvorderingen	-2.643.202	-1.312.634
Mutaties in handelscrediteuren	3.450.935	2.279.595
Mutaties in overige vorderingen	-41.062.643	11.992.072
Mutaties in overige schulden	102.228.164	-1.006.482
Mutatie in voorzieningen	-8.461.539	-8.522.297
Uit bedrijfsactiviteiten	28.177.323	36.390.378
Ontvangen rente	2.859.959	1.233.481
Betaalde rente	-10.951.341	-11.172.384
Kasstroom uit operationele activiteiten	20.085.941	26.451.476
<u>Uit investeringsactiviteiten:</u>		
Investerings immateriële vaste activa	-133.635	-157.696
Investerings materiële vaste activa	-5.965.239	-9.778.867
Investerings overige financiële vaste activa	0	0
Desinvesteringen	2.843.806	6.413.539
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-3.255.068	-3.523.024
<u>Uit financieringsactiviteiten:</u>		
Mutatie eigen vermogen	0	0
Ontvangsten/aflossingen van bankkrediet	-19.933.956	-25.612.459
Ontvangsten van langlopende leningen		25.000.000
Aflossing van langlopende leningen	-521.848	-25.521.847
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-20.455.804	-26.134.306
Kasstroomontwikkeling in boekjaar	-3.624.931	-3.205.855
Saldo liquide middelen begin boekjaar	5.722.752	8.928.607
Saldo liquide middelen eind boekjaar	2.097.821	5.722.752
Mutatie liquide middelen	-3.624.931	-3.205.855

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

1. Algemeen

Activiteiten

N.V. Zeeland Seaports is een naar Nederlands recht opgerichte naamloze vennootschap die zich bezig houdt met:

- ontwikkeling en beheer van havengebied in Zeeland
- veilige en efficiënte afhandeling van het scheepvaartverkeer
- zorgdragen voor nautische en maritieme orde en veiligheid

N.V. Zeeland Seaports is statutair gevestigd te (Schelpenpad 2) 4531 PD Terneuzen. De feitelijke activiteiten vinden plaats in de havens van Vlissingen en Terneuzen. Het kamer van koophandel nummer van N.V. Zeeland Seaports is 50987496.

De grondslagen voor de enkelvoudige jaarrekening zijn gelijk aan de grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening.

Op 8 december 2017 hebben Zeeland Seaports en Havenbedrijf Gent de fusie-overeenkomst ondertekend. Vanaf deze datum treden beide havens naar buiten onder de naam North Sea Port. In het eerste kwartaal van 2018 werd gewerkt aan completion van de overeenkomst. Naar verwachting zullen alle randvoorwaarden in de loop van 2018 nader ingevuld zijn en kan overgegaan worden tot oprichting van de SE North Seaport, waaronder Zeeland Seaports en Havenbedrijf Gent zullen ressorteren.

2. Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van N.V. Zeeland Seaports zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende maatschappijen en andere vennootschappen waarin beslissende zeggenschap wordt uitgeoefend.

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld met toepassing van de grondslagen voor de waardering en de resultaatbepaling van N.V. Zeeland Seaports.

De groepsmaatschappijen zijn geconsolideerd volgens de integrale methode, waarbij vermogen en resultaat voor 100% in de consolidatie worden opgenomen. In het geval dat het belang in een groepsmaatschappij minder dan 100% bedraagt, wordt het aandeel van derden afzonderlijk in de balans en de winst- en verliesrekening tot uiting gebracht.

Groepsverhoudingen

De gemeenschappelijke regeling Zeeland Seaports gevestigd te Terneuzen is voor 100% aandeelhouder in N.V. Zeeland Seaports. De GR wordt gehouden door de Provincie Zeeland en de gemeenten Vlissingen, Terneuzen en Borsele. Resultaten uit transacties met groepsmaatschappijen worden volledig geëlimineerd.

Geconsolideerde maatschappijen:

<u>Naam</u>	<u>Statutaire zetel</u>	<u>Aandeel in het geplaatste kapitaal</u>
WarmCO2 C.V.	Terneuzen	0,28%
WarmCO2 Beheer B.V.	Terneuzen	80%
Zeeland Seaports Beheer B.V.	Terneuzen	100%
Van Citters Beheer B.V.	Terneuzen	100%
WarmCO Invest B.V.	Rotterdam	100%
BlaKoWi Groene Kracht B.V.	Terneuzen	100%

Niet-geconsolideerde maatschappijen:

<u>Naam</u>	<u>Statutaire zetel</u>	<u>Aandeel in het geplaatste kapitaal</u>
Valuepark Terneuzen C.V.	Terneuzen	50,00%
Valuepark Terneuzen Beheer B.V.	Terneuzen	50,00%
Zeeland Airport B.V.	Middelburg	13,60%
FSP Exploitatie B.V.	Vlissingen	33,33%
Flushing Service Park C.V.	Vlissingen	33,33%
Sloewarmte B.V.	Terneuzen	10,00%

Transacties met verbonden partijen zijn tegen normale marktvoorwaarden aangegaan.

3. Algemene grondslagen opstelling geconsolideerde en enkelvoudige jaarrekening

De geconsolideerde jaarrekening is op 22 juni 2018 opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek en de uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Dit houdt in dat Zeeland Seaports voorziet zijn activiteiten in de voorzienbare toekomst voort te zetten.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd op nominale waarde.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Geamortiseerde kostprijs

De geamortiseerde kostprijs wordt bepaald door middel van de effectieve-rentemethode vermindert met eventuele afboekingen (direct, dan wel door het vormen van een voorziening) wegens bijzondere

waardeverminderingen of oninbaarheid. In de berekening wordt rekening gehouden met agio of disagio op het moment van verkrijging en transactiekosten en honoraria die een integraal onderdeel van de effectieve rentevoet zijn.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Op iedere balansdatum wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het individueel actief vastgesteld, als het een actief betreft die zelfstandig kasstromen genereert. Voor activa die niet zelfstandig (voldoende) kasstromen genereren en afhankelijk zijn van de kasstromen van andere activa of groepen van activa, wordt de realiseerbare waarde bepaald voor de kasstroom genererende eenheid waarvan de betreffende actief deel uitmaakt.

Een kasstroom genererende eenheid is de kleinste identificeerbare groep (toegerekende) activa die zelfstandig kasstromen genereert die grotendeels onafhankelijk zijn van de kasstromen uit andere activa of groepen van activa. Kasstroom genererende eenheden worden onderscheiden op basis van de economische samenhang tussen activa en het genereren van externe kasstromen en niet op basis van afzonderlijke juridische entiteiten. In paragraaf 4.2.1. wordt toegelicht welke kasstroom genererende eenheden worden onderscheiden.

Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief of de kasstroom genererende eenheid waartoe een actief behoort, hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt direct als last verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Een voorheen opgenomen waarderingsverlies wordt teruggenomen, indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking, tot maximaal het bedrag dat benodigd is om het vaste actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs ten tijde van de terugname als geen sprake zou zijn geweest van een bijzondere waardevermindering. Het teruggenomen verlies dient in de winst- en verliesrekening te worden verwerkt.

Oordelen en schattingen

Bij de toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Zeeland Seaports zich diverse oordelen en schattingen. De belangrijkste oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen zijn:

a. Bodemsanering Thermphos

Voor de verwachte kosten voor bodemsanering van het voormalig Thermphos terrein is een voorziening opgenomen. De raming van de verwachte kosten is gebaseerd op het door Van Citters Beheer B.V. per 31 maart 2017 opgestelde en door Fakton gevalideerde Plan van Aanpak. Het Plan van aanpak is onder meer gebaseerd op schattingen en aannames over de mate van asbestvervuiling, fosforverwerking, radioactieve straling en de onder de vigerende wet- en regelgeving toegestane wijze van sanering. Tevens zijn schattingen gemaakt over te verwachten opbrengsten van verkoop van rest- en afvalstoffen die ten gunste van de sanering worden ingezet.

b. Interest Rate Swap

De effectiviteit van de interest rate swaps wordt onder meer beoordeeld op basis van de verwachte lange termijn financieringsbehoefte die volgt uit de strategische ambities in het geconsolideerde businessplan. Hierin zijn schattingen gemaakt ten aanzien van economische ontwikkelingen en de effecten hiervan op de resultaten van de onderneming, op de investeringen en op de financieringsbehoefte. Deze schattingen worden gebruikt om een kwantitatieve analyse te maken ter vaststelling of er mogelijk sprake is van een ineffectief deel van de interest rate swaps. Indien de financieringsbehoefte in werkelijkheid lager blijkt te zijn dan de gedane schattingen, kan dit leiden tot (toekomstige) ineffectiviteit die op dat moment in het resultaat verantwoord dient te worden, indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Mogelijke afwijkingen op verwachtingen kunnen niet worden uitgesloten en worden jaarlijks structureel beoordeeld.

c. Afschrijvingen en restwaarde

De afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur van de activa. De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn uiteengezet in toelichting 4.2 Materiële vaste activa. Gedurende het jaar wordt getoetst of zich zodanige wijzigingen hebben voorgedaan in inschattingen en veronderstellingen van activa dat een aanpassing van de gebruiksduur en/of restwaarde noodzakelijk is. Een dergelijke aanpassing wordt toekomstgericht doorgevoerd.

d. Bedrijfswaarde en impairment analyse

Jaarlijks wordt op basis van interne en externe indicatoren de beoordeling uitgevoerd of aanwijzingen aanwezig zijn dat vaste activa aan een bijzondere waardevermindering onderhevig zijn. Als dit het geval is, wordt de realiseerbare waarde (hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde) van de betreffende activa bepaald. De realiseerbare waarde wordt bepaald voor de activa die tot de onderscheiden kasstroombetreffende eenheden worden gerekend.

De bedrijfswaarde wordt bepaald aan de hand van toekomstige kasstromen. In bepaalde mate zijn deze gebaseerd op inschattingen. Deze schattingen worden jaarlijks getoetst aan de realisatie en de ontwikkelingen. Als de realiseerbare waarde lager blijkt te zijn dan de boekwaarde, dan zal een afboeking van de activa plaatsvinden ten laste van de resultatenrekening.

De aldus bepaalde ondernemingswaarde is gebaseerd op de geprognosticeerde vrije kasstromen tot 2035. Voor de bepaling van de ondernemingswaarde gebruikt Zeeland Seaports een financieel model. De ondernemingswaarde is bepaald volgens een Discounted Cash Flow ("DCF") berekening van de toekomstige vrije kasstromen. Deze kasstromen worden contant gemaakt tegen de vastgestelde vermogenskostenvoet (WACC) van Zeeland Seaports.

e. Voorziening uit non activiteitsregelingen

De schattingselementen betreffen vooral de te hanteren rentepercentages, verwachte deelname aan de regelingen, waaronder ontslag- en overlijdenskansen.

f. Salderen

Saldering van vorderingen en schulden vindt uitsluitend plaats als het juridisch mogelijk is en het stellige voornemen bestaat om het saldo als zodanig of beide posten simultaan af te wikkelen.

4. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

4.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd op het bedrag van de verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere verminderingsen. De jaarlijkse afschrijvingen bedragen een vast percentage van de bestede kosten, zoals nader in de toelichting op de balans gespecificeerd. De economische levensduur wordt jaarlijks beoordeeld. Het betreft geactiveerde software.

4.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, vermeerderd met de kosten van gebruiksklaarmaken, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere verminderingsen. Investeringsubsidies in verband met de aanschaf van (materiële) vaste activa worden in mindering gebracht op de kostprijs van het betreffende actief. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

De materiële vaste activa in aanbouw (onderhanden werk) zijn in de balans opgenomen tegen de per balansdatum daaraan bestede kosten van materiaal en diensten en de rechtstreeks aan het activum toe te kennen financieringskosten (bouwrente).

4.2.1 Waardering kasstroom genererende eenheden

Onder een kasstroom genererende eenheid wordt verstaan de kleinste identificeerbare groep die kasstromen genereert. In de exploitatie van N.V. Zeeland Seaports worden de volgende kasstroom genererende eenheden onderscheiden:

- haven- en grondbedrijf in exploitatie Zeeland Seaports
- project glastuinbouw Terneuzen (incl. WarmCO2)
- niet in exploitatie genomen gronden

Onderdeel van de KGE 'haven- en grondbedrijf in exploitatie Zeeland Seaports', is het terrein waarop de voormalige Thermphos fabriek gevestigd was. Dit terrein moet gesaneerd worden, voor de verwachte saneringskosten is separaat een voorziening in de balans opgenomen.

Deze indeling is gebaseerd op functionele en organisatorische aspecten. Naast het project glastuinbouw Terneuzen dat functioneel andersoortige ondersteuning vraagt en een ander verdienmodel kent, wordt het haven- en grondbedrijf in exploitatie Zeeland Seaports als één kasstroom genererende eenheid gezien. WarmCO2 kent een verdienmodel dat volledig afwijkt van het haven- en grondbedrijf Zeeland Seaports. De warmte en CO2 worden door WarmCO2 als één totaalpakket (energie) aan de klant aangeboden. Ook organisatorisch kent WarmCO2 haar eigen organisatie en operationele aansturing.

Bij het alloceren van bedrijven zijn de havengebieden van Vlissingen en Terneuzen complementair in plaats van concurrerend. De meest passende locatie wordt aan de klant aangeboden. Ook is de organisatie van Zeeland Seaports administratief en organisatorisch zo ingericht dat het haven- en grondbedrijf als één exploitatie wordt behandeld. Het haven- en grondbedrijf worden geïntegreerd waarbij opbrengsten in het grondbedrijf soms worden ingezet om haveninfra te financieren of vice versa. Deze kasstroomgenererende eenheid kent ook één gelijk verdienmodel, zijnde haven- en kadegelden en grondinkomsten. Ook de managementstructuur en de rapportagelijnen zijn gericht op de geïntegreerde exploitatie van het haven- en grondbedrijf.

In de niet in exploitatie genomen gronden kunnen de volgende deelgebieden (KGE's) onderscheiden worden:

- gronden Westelijke Kanaaloever
- gronden Axelse Vlake III
- gronden Sloepoort
- gronden Noordwesthoek
- gronden natuurcompensatie

Deze eenheden kennen vooralsnog geen exploitatie en zijn tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde gewaardeerd.

Indien het management impairment indicatoren onderkent voor de activa van de kasstroom genererende eenheid, wordt op balansdatum getoetst of er sprake is van een bijzondere waardevermindering (impairment). In die situatie wordt de directe opbrengstwaarde van het actief geschat op basis van taxatie. De bedrijfswaarde wordt berekend met behulp van DCF-modellen.

Een last uit hoofde van bijzondere waardevermindering wordt geboekt indien de boekwaarde van een actief of van de kasstroom genererende eenheid groter is dan de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen worden ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

Teneinde de bedrijfswaarde te bepalen worden de geschatte toekomstige kasstromen contant gemaakt op basis van een disconteringsvoet die de huidige marktverwachtingen ten aanzien van de verwachtingswaarde van geld en de specifieke risico's van het actief weerspiegelt. In deze disconteringsvoet is rekening gehouden met de kosten vreemd vermogen en een winst- en risico opslag.

In 2017 werd een analyse van de impairmentindicatoren uitgevoerd. Deze analyse gaf geen aanleiding tot het uitvoeren van een impairmenttoets. Om die reden bestond er geen aanleiding om in 2017 bijzondere waardeverminderingen te verwerken.

4.3 Financiële vaste activa

Deelnemingen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen en overige deelnemingen waarin de groep invloed van betekenis uitoefent op het zakelijke en financiële beleid worden gewaardeerd volgens de nettovermogens-waardemethode. Invloed van betekenis wordt in ieder geval verondersteld aanwezig te zijn bij een aandeelhoudersbelang van meer dan 20% van de aan de aandelen verbonden stemrechten.

De nettovermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor N.V. Zeeland Seaports.

Overeenkomstig de nettovermogenswaarde methode worden de deelnemingen in de balans opgenomen tegen het aandeel van N.V. Zeeland Seaports in de nettovermogenswaarde vermeerderd met haar aandeel in de resultaten van de deelnemingen en haar aandeel in de directe mutaties in het eigen vermogen van de deelnemingen vanaf het moment van verwerving, bepaald volgens de grondslagen zoals vermeld in deze jaarrekening, verminderd met haar aandeel in de dividenduitkeringen van de deelnemingen. In de winst-en-verliesrekening wordt het aandeel van N.V. Zeeland Seaports in het resultaat van de deelnemingen opgenomen. Indien en voor zover N.V. Zeeland Seaports niet zonder beperking uitkering van de positieve resultaten aan haar kan bewerkstelligen, worden de resultaten in een wettelijke reserve opgenomen. Haar aandeel in de rechtstreekse vermogensvermeerderingen en –verminderingen van de deelnemingen wordt ook in de wettelijke reserve opgenomen.

Indien de waarde van de deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Hierbij worden andere langlopende belangen in de deelneming die feitelijk worden aangemerkt als een onderdeel van de netto-investering, ook meegenomen. Indien en voor zover geheel of ten dele voor de schulden van de deelneming wordt ingestaan respectievelijk een feitelijke verplichting bestaat de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening opgenomen.

Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen de kostprijs verminderd met bijzondere waardeverminderingen. Het dividend wordt als resultaat aangemerkt en verwerkt onder de financiële baten en lasten.

Verstreckte leningen en overige vorderingen

De onder financiële vaste activa opgenomen leningen en overige vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde plus transactiekosten. Na de eerste verwerking worden de verstreckte leningen en overige vorderingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs volgens de effectieve rentemethode. Baten en lasten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt via het amortisatieproces.

Latente belastingvorderingen

Onder deze post zijn de vorderingen in verband met compensabele verliezen opgenomen, gewaardeerd tegen de belastingtarieven waartegen deze posten in de toekomst naar verwachting zullen worden afgerekend. Vorderingen in verband met compensabele verliezen worden uitsluitend opgenomen indien en voor zover voldoende fiscale winsten verwacht worden ter compensatie van de verantwoorde latente belastingvorderingen of indien er sprake is van voldoende latente belastingverplichtingen vanwege belastbare tijdelijke verschillen. Actieve belastinglatenties worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

4.4 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk kan zijn aan de nominale waarde, onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

4.5 Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De liquide middelen bestaan uit banktegoeden en kasgelden.

4.6 Langlopende schulden

Opgenomen rentedragende leningen en schulden worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De langlopende schulden hebben een looptijd van meer dan een jaar. De op korte termijn (binnen een jaar) verschuldigde aflossingen worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

4.7 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd indien op balansdatum in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De omvang van de voorziening wordt bepaald door de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen. Indien van toepassing worden voorzieningen opgenomen tegen de contante waarde.

4.7.1 Pensioenen en overige personeelsregelingen

Richtlijn 271 gaat uit van de 'Verplichtingenbenadering'. Dit heeft als consequentie dat indien de rechtspersoon (additionele) verplichtingen heeft, die in rechte of feitelijk afdwingbaar zijn, er mogelijk een voorziening getroffen dient te worden, bijvoorbeeld in geval van de pensioenregeling en non-activiteitsregelingen. ZSP kent een zogenaamde toegezegde pensioenregeling. De pensioenuitvoerder past eenzelfde (Defined Benefit) systeem toe. ZSP heeft echter geen bijstortverplichting. Dit betekent dat zij aan de pensioenuitvoerder premies betaalt die daarmee de pensioenverplichting aan de werknemers van ZSP voor eigen risico tot zich neemt. Daarom verwerkt ZSP de pensioenregeling in de jaarrekening als een Defined Contribution. Behalve de betaling van premies heeft ZSP geen verdere verplichtingen uit hoofde van deze pensioenregeling. Voor verplichtingen in het kader van non-activiteitsregelingen (w.o. WW/VUT uitkeringen) wordt een voorziening getroffen.

De medewerkers van N.V. Zeeland Seaports zijn deelnemer van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De dekkingsgraad van het pensioenfonds was op 31-12-2017 104,4%. (2016: 96,6%).

Er zijn voorzieningen getroffen voor toekomstige betalingen inzake de jubileumuitkeringen en bijdrage in non-activiteitsregelingen. De omvang van de verplichtingen wordt bepaald door het contant maken van de geschatte toekomstige kasstromen, rekening houdend met verwachte salarisontwikkelingen en overlijdenskansen alsmede de inflatieveronderstellingen. Hierbij wordt uitgegaan van de rentetarieven die gelden voor hoge kwaliteit-ondernemingsobligaties. De mutaties aan de voorziening overige personeelsregelingen wordt verantwoord onder de personeelslasten in de winst- en verliesrekening.

De jubileumvoorziening wordt gewaardeerd tegen nominale waarde.

4.7.2 Saneringsvoorziening

Financieringsovereenkomst

In opvolging van het advies van de commissie Samsom van augustus 2017 ("Saneren doe je samen") hebben het Rijk, PZ en N.V. Zeeland Seaports (Financierende partijen) nadere afspraken gemaakt over de financiering en uitvoering van de sanering van het Thermphos terrein. Hiertoe hebben partijen in december 2017 een Financieringsovereenkomst gesloten waarin afspraken zijn vastgelegd over ieders financiële bijdrage in de totaal verwachte saneringskosten. Het taakstellend budget van € 129,5 miljoen voor de totaal verwachte saneringskosten is ontleend aan het op 31 maart 2017 door Van Citters Beheer B.V. opgestelde en door Fakton op 19 juni 2017 gevalideerde 'Plan van Aanpak Sanering voormalig Thermphos terrein' en kent de volgende deelprojecten:

- Fosfor veiligstellen
- Reststoffen
- Ontvlechting en sloop van installaties en gebouwen
- Bodemsanering

Het taakstellend budget is als volgt opgebouwd:

- c) een Uitvoeringsbudget van € 111,7 miljoen; dit Uitvoeringsbudget is inclusief een reservering voor indexering (€ 5,2 miljoen); en
- d) een Risicoreserve van € 17,8 miljoen.

De Financieringsovereenkomst treedt in werking onder de opschortende voorwaarde dat deze wordt goedgekeurd door de Staten-Generaal, Provinciale Staten van de Provincie Zeeland, de Raad van Commissarissen en aandeelhoudersvergadering van Zeeland Seaports. Aan deze opschortende voorwaarden is per heden nog niet in formele zin voldaan. Tevens is in de Financieringsovereenkomst vastgelegd dat de afspraken worden gemaakt onder het voorbehoud dat het Staatssteunrechtelijke kader de afspraken niet in de weg staat. Per heden is dit voorbehoud eveneens nog niet weggenomen. Wel is door de contractpartijen in 2018 de Samenwerkingsovereenkomst ondertekend waarin de afspraken die in de Financieringsovereenkomst zijn opgenomen nader zijn uitgewerkt.

Samenwerkingsovereenkomst (SOK)

Zoals afgesproken in de Financieringsovereenkomst hebben de Financierende partijen, ZSBB (als 100% aandeelhouder in Van Citters Beheer B.V.) en VCB de afspraken verder uitgewerkt in een SOK. Het doel van de SOK is om de financiering van de volledige en integrale realisatie van het Project zeker te stellen en de betrokkenheid van Partijen vast te leggen met bindende afspraken over:

- d. De financiële bijdrage van de Financierende partijen aan VCB ter realisatie van het Project.
- e. De uitvoering van de sanering van het voormalige Thermphos terrein.
- f. De samenwerkingsvorm die Partijen kiezen en de rollen die Partijen hierbij hebben ter realisatie van het Project.

In de SOK is onder meer opgenomen dat indien het budget van € 129,5 miljoen niet toereikend is voor de uitvoering van het project, de Financierende partijen aanvullend budget beschikbaar stellen, na doorlopen van de besluitvormingstrajecten via Provinciale Staten, Tweede Kamer en aandeelhoudersvergadering. Aanvullend budget wordt alleen ter beschikking gesteld als er een actueel en voldoende accuraat beeld is van de totale nog extra benodigde middelen voor de uitvoering van het project en er geen andere maatregelen mogelijk zijn het project binnen het taakstellend budget uit te voeren.

Per 18 april 2018 is de SOK door alle partijen rechtsgeldig ondertekend. De SOK treedt in werking onder de opschortende voorwaarde dat deze – voor zover goedkeuring vereist is – wordt goedgekeurd door de Raad van Commissarissen van Zeeland Seaports en de aandeelhoudersvergadering van Zeeland Seaports. Aan deze opschortende voorwaarden is per heden nog niet in formele zin voldaan.

Waardering

De voorziening is gevormd voor de verwachte toekomstige uitgaven die samenhangen met de uitvoering van de sanering van het voormalig Thermphos terrein. De voorziening is nominaal gewaardeerd. Het doel van het saneringsproject is het terrein zodanig te saneren dat het zonder verdere restricties weer beschikbaar komt voor industriële doeleinden (categorie 5) zoals beschreven in het Plan van Aanpak 'Sanering voormalig Thermphos terrein' en gevalideerd door Fakton. Het taakstellende budget beloopt een bedrag van € 129,5 miljoen volgens de base case uit het Fakton-rapport "Thermphos; herontwikkeling Thermphos-terrein" van 19 juni 2017 (betreft de fases 'Veiligstellen' en 'Saneren') en bestaat uit:

- a. een Uitvoeringsbudget van € 111,7 miljoen; dit Uitvoeringsbudget is inclusief een reservering voor indexering (€ 5,2 miljoen); en
- b. een Risicoreserve van € 17,8 miljoen.

Het bedrag van € 129,5 miljoen betreft de raming van de uitgaven gemeten naar de stand van het project per 1 april 2017. De door de financierende partijen toegezegde bijdrage in de saneringsuitgaven zijn aan de reeds bestaande voorziening (€ 10,0 miljoen) toegevoegd. De in 2017 gerealiseerde saneringsuitgaven zijn aan de voorziening onttrokken. De stand van de voorziening per balansdatum betreft de beste schatting van het management van de nog te realiseren saneringsuitgaven. De saneringsuitgaven betreffen de totale kosten, inclusief directievoering, projectorganisatie en het veilig beheer van terrein en installaties. Opbrengsten die met de sanering samenhangen (zoals verkoop van afval- en reststoffen) worden aan de voorziening toegevoegd.

Schattingonzekerheid

Als gevolg van de uniciteit en complexiteit van het saneringsproject is de financiële inschatting van de te maken kosten inherent aan een verhoogd schattingsrisico onderhevig. Hoewel hier op een zorgvuldige wijze invulling aan is gegeven door onder andere het opnemen van een risicoreservering, valt niet uit te sluiten dat de gerealiseerde kosten significant afwijken van de geraamde kosten. In de SOK is onder meer opgenomen dat jaarlijks in januari-februari een Audit wordt uitgevoerd. Dit betreft een jaarlijkse toets uitgevoerd door een onafhankelijke partij en/of deskundigenteam op de nadere uitwerkingen van de deelprojecten uit het Plan van Aanpak zoals opgesteld door VCB. Deze audit zal geactualiseerde informatie opleveren over de inschatting van de resterende kosten die voor het project benodigd zijn en zal voor het eerst in 2019 worden uitgevoerd.

De omvang van de benodigde bodemsanering is gebaseerd op eerder uitgevoerde inventarisaties van circa 10 jaar geleden. Hieruit is het beeld gekomen dat ongeveer 25% van de bodem van het terrein gesaneerd moet worden. In de raming is het uitgangspunt genomen: een sanering tot 20 cm onder maaiveld. De scope van de bodemsanering is dat voor het gehele terrein bedrijven met industriële categorie 5 zich kunnen vestigen. Gezien de beperkt beschikbare informatie zal de omvang van de bodemsanering in het verdere proces dienen te blijken.

Het deelproject 3 – Ontvlechting en sloop van installaties en gebouwen behelst de sloop van circa 56 locaties. De raming van de netto-kosten (sloopkosten minus opbrengsten rest- en afvalstoffen) is gebaseerd op modelmatige aannames van de mate van vervuiling, werkmethodes voor reiniging RA bronnen, de sanering van de asbest en opbrengsten restafval. De schattingonzekerheid hierbij betreft zowel de kosten van de sloop per locatie, de hoeveelheid aan asbest als de verwachte opbrengst uit verkoop van rest en afvalstoffen.

De bijdragen in de saneringskosten van het Rijk en de Provincie Zeeland worden rechtstreeks aan de voorziening toegevoegd.

4.8 Grondslag afkoop erfpacht

Voor huurders van terreinen bestaat de mogelijkheid om erfpacht in één keer, voor de gehele contractduur, tegen de contante waarde af te kopen. Het afkoopbedrag wordt berekend op basis van de erfpachtprijs op het afkoopmoment, een indexering voor de komende jaren en een rentepercentage waartegen contant wordt gemaakt. De ontvangen afkoopsommen zijn opgenomen onder de langlopende schulden. De afgekochte erfpacht wordt jaarlijks lineair ten gunste van de erfpachtopbrengsten gebracht.

4.9 Grondslag kortlopende schulden

Bij de eerste opname van kortlopende schulden worden deze opgenomen tegen reële waarde verminderd met (in geval van een financiële verplichting die niet tegen reële waarde, met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening, is opgenomen) de direct daaraan toe te rekenen transactiekosten. Na de eerste waardering worden de kortlopende schulden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs volgens de effectieve-rentemethode. Winst of verlies worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen zodra de verplichtingen niet langer op de balans worden opgenomen, alsmede via het amortisatieproces.

5. Grondslagen voor bepaling van het resultaat

5.1 Netto-omzet

Onder netto-omzet wordt verstaan de opbrengst van de in het verslagjaar verleende diensten onder aftrek van de in het jaar verstrekte en verrekende kortingen en de over de omzet geheven belastingen. Deze opbrengsten hebben voor het overgrote deel betrekking op havengelden en inkomsten uit verhuur van terreinen.

Bij erfpachtcontracten worden de erfpachtbaten verminderd met de in het verslagjaar verstrekte kortingen, op tijdsevenredige basis over de erfpachtperiode ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht. Initiële directe kosten worden toegerekend over de erfpachtperiode tegenover de erfpachtbaten.

5.2 Netto bedrijfslasten

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. (Voorzienbare) verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en overigens wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen. Onderhoudskosten worden rechtstreeks ten laste van het resultaat gebracht.

Personeelslasten

De uit de arbeidsvoorwaarden voortvloeiende kosten voor lonen, salarissen en sociale lasten worden verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Afschrijvingen en restwaarde

Per activacategorie zijn de afschrijvingstermijnen vastgesteld op de (geschatte) economische levensduur en volgens de lineaire afschrijvingsmethode tot nihil afgeschreven. De afschrijvingstermijn is gebaseerd op de verwachte economische levensduur van de activa. De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn uiteengezet bij de toelichting op de Materiële vaste activa. Gedurende het jaar wordt getoetst of zich zodanige wijzigingen hebben voorgedaan in schattingen en veronderstellingen van activa dat een aanpassing van de gebruiksduur noodzakelijk is. Een dergelijke aanpassing wordt toekomstgericht doorgevoerd. Op gronden wordt niet afgeschreven.

Beheer- en exploitatiekosten VCB

Naast de directe uitgaven voor de sanering van het voormalig Thermphos terrein worden ook de beheer- en exploitatiekosten VCB onttrokken aan de gevormde saneringsvoorziening. De getoonde netto-bedrijfslasten bevatten, met uitzondering van de eenmalige bijdrage van Zeeland Seaports in 2017, geen lasten uit hoofde van grondsanering.

5.3 Aandeel resultaat derden

Als aandeel resultaat derden wordt opgenomen het aan de vennootschap toekomende aandeel in het resultaat van de deelnemingen die meegenomen worden in de geconsolideerde jaarrekening. Dit resultaat wordt bepaald op basis van de bij N.V. Zeeland Seaports geldende grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

5.4 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2017 is Zeeland Seaports en zijn 100% Nederlandse deelnemingen onderworpen aan vennootschapsbelasting (Vpb). Zeeland Seaports is al langere tijd bezig met de voorbereidingen op de invoering van de vennootschapsbelasting. De fiscale wetgeving dwingt bij de start van de belastingplicht om alle balansposities te waarderen tegen de waarde in het economisch verkeer. Zeeland Seaports heeft een inschatting gemaakt van de fiscale waardering en is hierover in gesprek met de Belastingdienst. Er is momenteel nog geen overeenstemming met de Belastingdienst over de fiscale waardering van activa en passiva. Op dit moment is Zeeland Seaports in onderhandeling met de belastingdienst over de fiscale openingsbalans. De uitkomst is onzeker. Zeeland Seaports heeft een aantal scenario's opgesteld variërend van een hogere fiscale waardering ten opzichte van het commerciële vermogen van afgerond € 500 miljoen tot een lagere fiscale waardering van € 50 miljoen. Zeeland Seaports acht het minst gunstige scenario niet waarschijnlijk; uiteindelijk is gekozen voor een scenario waarbij het fiscale vermogen niet afwijkt van het commerciële vermogen.

Het gekozen scenario leidt tot vorming van een actieve belastinglatentie en belastingbaten in 2017.

NV Zeeland Seaports staat aan het hoofd van een fiscale eenheid. De belastinglast wordt toegerekend aan het hoofd van de fiscale eenheid.

6. Grondslagen voor de waardering van financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan.

Derivaten

Het beleid van ZSP is om een deel van de renterisico's effectief af te dekken en ZSP maakt hierbij gebruik van afgeleide financiële instrumenten die niet beursgenoteerd zijn en waarvan de onderliggende waarde niet beursgenoteerd is.

ZSP houdt geen financiële instrumenten voor handelsdoeleinden en geeft deze ook niet uit. Initiële waardering vindt plaats tegen kostprijs (of lagere marktwaarde). ZSP voldoet aan de voorwaarden die zijn opgesteld in RJ 290 om kostprijs-hedge-accounting toe te kunnen passen en past dit ook toe. Indien de hedgerelatie effectief is, blijven waardeveranderingen van de derivaten off-balance. De mate van effectiviteit van de afgesloten derivaten, Interest Rate Swaps, wordt jaarlijks getoetst door het vergelijken van de kritische kenmerken van het hedge-instrument en de afgedekte positie. Indien deze kenmerken niet geheel overeenkomen, is er een indicatie van een mogelijk ineffectief deel en wordt een kwantitatieve ineffectiviteitsmeting uitgevoerd.

Hierbij wordt de verandering van de reële waarde van het afgesloten derivaat vergeleken met de reële waardeverandering van een hypothetisch derivaat waarvan de kritische kenmerken exact overeenkomen met de afgedekte positie(s). Indien het instrument (deels) ineffectief is, wordt dit deel zonder kostprijs-hedge-accounting gewaardeerd op kostprijs of lagere marktwaarde en wordt de waardemutatie van het ineffectieve deel ten laste of bij mogelijk latere terugname ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht in de financiële baten en lasten.

7. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Er is onderscheid aangebracht tussen de operationele, investerings- en financieringsactiviteiten. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Geactiveerde rentekosten zijn opgenomen in de kasstroom uit investeringsactiviteiten.

8. Grondslagen voor leasing (lessee)

De beoordeling of een overeenkomst een lease bevat, vindt plaats op grond van de economische realiteit op het tijdstip van het aangaan van het contract. Het contract wordt aangemerkt als lease-overeenkomst als de nakoming van de overeenkomst afhankelijk is van het gebruik van een specifiek actief of de overeenkomst het recht van gebruik van een specifiek actief omvat.

Verplichtingen met betrekking tot operationele leasing worden verwerkt in de winst- & verliesrekening over de looptijd van het contract. De verplichtingen vanaf 2018 zijn opgenomen onder de niet uit de balans blijvende verplichtingen.

9. Grondslagen voor rente

Renteopbrengsten worden tijdsevenredig in de winst-en-verliesrekening verwerkt rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost, indien hun bedrag bepaalbaar is en hun ontvangst waarschijnlijk. De nettobetalingen die Zeeland Seaports doet uit hoofde van de afgesloten SWAP overeenkomsten worden als rentekosten verantwoord.

Rentelasten worden geactiveerd voor kwalificerende activa gedurende de periode van vervaardiging van het actief. De te activeren rente wordt berekend op basis van de intern gewogen gemiddelde rentevoet van de langlopende leningen van Zeeland Seaports, gecorrigeerd voor de verhouding vreemd vermogen / totaal vermogen. Indien sprake is van projectfinanciering wordt de te activeren rente berekend op basis van het voor deze financiering geldende rentepercentage.

Rentelasten worden toegevoegd aan langlopende schulden of voorzieningen waarvan de balanswaarde wordt bepaald op basis van een contante waarde berekening.

Toelichtingsposten van de geconsolideerde balans

1. Immateriële vaste activa

Een overzicht van de immateriële vaste activa is onderstaand opgenomen:

	<u>Software</u>
Boekwaarde per 1 januari 2017	1.027.938
Investeringen	133.635
Afschrijvingen	<u>-619.017</u>
Boekwaarde per 31 december 2017	<u>542.557</u>
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2017	<u>2.619.344</u>
Afschrijvingspercentages	<u>20%</u>
Aanschafwaarde per 31 december 2017	<u>3.161.901</u>

2. Materiële vaste activa

	Gronden en gebouwen	Havenw erken	Overige activa	Onderhanden werk	Totaal
	€	€	€	€	€
Boekw aarde per 1 januari 2017	333.564.139	150.676.525	23.650.734	5.920.168	513.811.566
Investeringen	178.303	11.007.567	202.204	-5.422.835	5.965.239
Overboekingen	0	0	0	0	0
Waardeverminderingen	0	0	0	0	0
Desinvesteringen	-2.843.806	0	0	0	-2.843.806
Afschrijvingen	-289.954	-6.703.199	-3.293.464	0	-10.286.617
Boekw aarde per 31 december 2017	<u>330.608.682</u>	<u>154.980.893</u>	<u>20.559.474</u>	<u>497.333</u>	<u>506.646.382</u>
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2017	<u>17.418.370</u>	<u>96.446.045</u>	<u>44.371.034</u>	<u>0</u>	<u>158.235.449</u>
Afschrijvingspercentages	<u>0-2,5%</u>	<u>1-20%</u>	<u>20-33,33%</u>	<u>0%</u>	
Aanschafwaarde per 31 december 2017	<u>348.027.052</u>	<u>251.426.938</u>	<u>64.930.508</u>	<u>497.333</u>	<u>664.881.831</u>

Gronden en gebouwen

De post gronden en gebouwen is als volgt:

	Hectares:		31-12-2017	31-12-2016
	2017	2016	€	€
Bedrijfsgebouwen			6.826.837	6.951.049
Gronden			128.000	128.000
Uit te geven gronden	544,2	551,3	123.515.803	126.582.992
Terreinen uitgegeven in erfpacht en huur	658,3	655,7	200.138.043	199.902.099
			<u>330.608.682</u>	<u>333.564.139</u>

Stand voorraad uit te geven terreinen per 1/1/2017 551,3 ha

Uitgegeven in erfpacht	-12,3	ha
Verkoop terrein	-5,2	ha
Verhuur terrein	0	ha
Hermetingen	2,1	ha
Teruggenomen in voorraad (ex erfpacht)	9,7	ha
Aankoop grond	0	ha
Inbreng in joint venture FSP	-4,4	ha
Overige mutaties	3	ha
Totaal mutatie 2017	<u>-7,1</u>	ha

Stand voorraad uit te geven terreinen per 31/12/2017 544,2 ha

Stand uitgegeven gronden in erfpacht/huur per 1/1/2017 655,7 ha

Mutaties erfpacht	2,6	ha
Mutaties huur	0	ha
Totaal mutatie 2017	<u>2,6</u>	ha

Stand uitgegeven gronden in erfpacht/huur per 31/12/2017 658,3 ha

De GR Zeeland Seaports heeft als onderpand van de verstrekte garantie een recht van hypotheek op de nog uit te geven gronden ter zekerheid van de nakoming van de verplichtingen.

De voorraad uit te geven gronden per 31-12-2017 bevat tevens gecommiteerde gronden, waarvan bekend is dat deze in 2018 tot een uitgifte zullen leiden. De post uit te geven gronden betreft het netto uitgeefbare areaal, exclusief niet uitgeefbare elementen zoals leidingstraten en bufferzones.

Onderhanden werk

De kosten projecten op onderhanden werk betreft voornamelijk de bouw van het nieuwe peilvlet 'Harmonie'.

Bedrijfswaarde kasstroom genererende eenheden

KGE Zeeland Seaports

Met betrekking tot het haven- en grondbedrijf in exploitatie is vastgesteld dat er geen aanwijzingen zijn uit interne en externe informatiebronnen om tot een impairment over te gaan. Dit is bevestigd uit de reguliere update van de bedrijfswaarde, waarbij is vastgesteld dat de indirecte opbrengstwaarde (contante waarde van toekomstige kasstromen) van deze KGE boven de boekwaarde van de materiële vaste activa ligt.

Na sanering van het Thermphos terrein zal de grondpositie volwaardig uitgeefbaar zijn. Er zijn geen indicaties van impairment op de oorspronkelijke boekwaarde in de grondpositie. Voor de sloop en sanering is een voorziening getroffen.

KGE Glastuinbouw

Rekening houdend met de nog benodigde investeringen en de reeds gecontracteerde verkoopprijzen ligt de boekwaarde van de resterende grond boven de geschatte verkoopwaarde. Om die reden is de grond per 31-12-2017 gewaardeerd op € 11,10 per m², nl. de lagere verkoopwaarde. Door de verdere voltoop in 2016 en de start van de bouw van nieuwe kassen is de onzekerheid ten aanzien van de realisatie van het volloopsценario sterk afgenomen. Rekening houdend met de ook na 2017 ingeschatte voltoop en geactualiseerd investeringsplan blijkt dat de continuïteit van WarmCO₂ is gewaarborgd.

KGE niet in exploitatie genomen gronden

Binnen de niet in exploitatie genomen gronden onderscheiden we de volgende deelgebieden:

- gronden natuurcompensatie
- gronden Sloepoort
- gronden Noordwesthoek
- gronden Westelijke Kanaaloever
- gronden Axelse Vlakte III

Deze eenheden kennen vooralsnog geen exploitatie en zijn in de jaarrekening 2017 tegen verwervingsprijs of op basis van (lagere) taxatie gewaardeerd.

De gronden natuurcompensatie en Axelse Vlakte III zijn gewaardeerd op basis van landbouwwaarde. In 2017 zijn geen specifieke ontwikkelingen geweest voor deze gronden. Ook vanuit externe bronnen (bijv. heffingen) zijn geen aanwijzingen voor waardevermindering ontvangen. Derhalve is voor deze gronden geen impairment vereist en zal de boekwaarde per 31 december 2017 gehandhaafd worden.

Eind 2008 is het plan Sloepoort door de Raad van State vernietigd. Dit betekent dat een nieuwe procedure tot wijziging van het bestemmingsplan zal moeten worden opgestart. Met name nut en noodzaak voor deze wijziging moeten worden onderbouwd. Hier ligt ook het grootste risico van deze KGE. De indirecte opbrengstwaarde bevat om deze reden veel onzekerheden. Het voorliggende businessplan, met inachtnaam van een uitgesteld uitgifte scenario geeft een indirecte opbrengstwaarde die hoger ligt dan de boekwaarde van de voorraad bouwgronden. De directe opbrengstwaarde industriegrond, welke blijkt uit taxatie, ligt beduidend hoger dan de huidige waardering op de balans (waardering is: € 8.862.500). Voor Sloepoort lopen de voorbereidingen om op basis van een commercieel initiatief een deel van het terrein in procedure te brengen voor bestemming industrie. Daarnaast zijn concrete stappen gezet om te komen tot een bestemmingsplanwijziging. Een eerste stap hierbij is een vormvrije MER-beoordeling. Daarnaast wordt een onderzoek naar nut en noodzaak van additioneel bedrijventerrein uitgevoerd. Dit onderzoek is nog niet afgerond. Voor dit complex is in 2017 derhalve geen indicatie voor waardevermindering en is een impairment niet van toepassing.

Voor gronden in het complex Noordwesthoek zijn er in 2017 geen bijzonderheden en is er geen impairment aan de orde.

Voor de gronden in de Westelijke kanaaloever heeft in 2016 een afwaardering plaatsgevonden tot een boekwaarde van € 16,80 per m2 op basis van taxatie. De afwaardering volgt uit beëindiging van een huurovereenkomst en uit de sloop van opstallen op het terrein. Daarnaast hebben deze gronden niet langer een bestemming als alternatieve grond voor de bouw van de zeesluis. Per 2017 is een verdere afwaardering niet aan de orde.

3. Financiële vaste activa

	<u>Deelnemingen</u>	<u>Overige financiële vaste activa</u>	<u>Totaal</u>
	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari 2017	4.862.013	2.360.983	7.222.996
Mutaties:			
Stortingen in natura	1.325.148	0	1.325.148
Afschrijvingen en waardeverminderingen	0	-592.543	-592.543
Overige mutaties	0	28.523.946	28.523.946
Aandeel resultaat deelnemingen	2.366.831	0	2.366.831
Resultaat winstbewijzen	0	0	0
Vorming actieve belasting latentie	0	10.878.579	10.878.579
Boekwaarde per 31 december 2017	<u>8.553.992</u>	<u>41.170.966</u>	<u>49.724.958</u>

Deelnemingen:

De volgende deelnemingen zijn opgenomen:

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Valuepark Terneuzen C.V.	5.800.338	3.163.259
Valuepark Terneuzen Beheer B.V.	18.611	21.761
Flushing Service park B.V.	3.164	3.164
Flushing Service Park CV	2.637.851	1.579.802
Sloewarmte B.V.	50.000	50.000
Zeeland Airport B.V.	44.027	44.027
	<u>8.553.992</u>	<u>4.862.013</u>

Overige financiële vaste activa

De volgende overige financiële vaste activa zijn opgenomen:

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
CAP premie/Unwindwaarde IRS	393.441	934.845
Hypotheek U/G	1.375.000	1.375.000
Winstbewijzen	0	51.139
Financiering Rijk/Provincie Zeeland	28.523.946	0
Vorming actieve belasting latentie	10.878.579	0
	<u>41.170.966</u>	<u>2.360.984</u>

In de samenwerkingsovereenkomst sanering voormalig Thermphos terrein wordt de financiering geregeld van de opruimwerkzaamheden die door Van Citters Beheer wordt uitgevoerd. De afspraken zoals vastgesteld in artikelen 7 en 8 van de overeenkomst zijn als volgt samengevat:

Restant boedel Thermphos	9.990.000
--------------------------	-----------

	Rijk	Provincie Zeeland	Zeeland Seaports	Totaal
Bijdrage geleverd in 2017	0	4.500.000	2.500.000	7.000.000
Bijdrage 2018	16.000.000	22.000.000	26.500.000	64.500.000
Bijdrage 2019	5.000.000	7.000.000	10.000.000	22.000.000
Bijdrage 2020	766.666	2.316.667	2.766.667	5.850.000
Risicoreserve	5.933.334	5.933.333	5.933.333	17.800.000
<i>Bijdrage > 1 jaar</i>	<i>11.700.000</i>	<i>15.250.000</i>	<i>18.700.000</i>	<i>45.650.000</i>
	<u>27.700.000</u>	<u>41.750.000</u>	<u>47.700.000</u>	<u>117.150.000</u>
Ruimte voor tegenvaller	786.667	786.667	786.666	2.360.000
	<u>28.486.667</u>	<u>42.536.667</u>	<u>48.486.666</u>	<u>129.500.000</u>

Er is een taakstellend budget vastgesteld van € 129,5 mln dat bestaat uit een uitvoeringsbudget van € 111,7 mln en een risicoreserve van € 17,8 mln. In het uitvoeringsbudget is een reservering voor indexering begrepen van € 5,2 mln.

Betrokken partijen dragen € 117,15 mln bij aan de sanering. Uit de faillissementsboedel resteert een bedrag van € 9,99 mln en er is ruimte voorzien voor een tegenvaller van € 2,36 mln. Samengeteld is dit het bedrag van het taakstellend budget van € 129,5 mln.

De bijdragen incl. risicoreserve bedragen: Rijk € 27,7 mln; Provincie Zeeland € 41,75 mln en Zeeland Seaports via haar deelneming Zeeland Seaports beheer BV € 47,7 mln. In boekjaar 2017 heeft Zeeland Seaports een verlies op de sanering van het Thermphos terrein genomen van € 47,7 mln + € 2,36 mln / 3, derhalve € 48.486.666 saneringskosten.

In de geconsolideerde jaarrekening vermeldt Zeeland Seaports de vorderingen op het Rijk resp. Provincie Zeeland die haar dochter Van Citters Beheer heeft. De vorderingen op lange termijn bedragen € 11,7 mln + € 15,25 mln vermeerderd met € 2,36 mln * 2/3.

Van de geactiveerde CAP premie / unwindwaarde IRS is in 2017 € 541.404 ten laste van de financiële lasten gebracht.

De hypotheek U/G bedraagt € 1.375.000. Er is geen aflossingsverplichting, de rente bedraagt 3,5% op jaarbasis. Deze lening wordt in 2023 afgelost.

Verwacht wordt dat een bedrag van € 0,5 mln. van de overige financiële vaste activa binnen 1 jaar wordt gerealiseerd.

De winstbewijzen zijn gewaardeerd op liquidatiewaarde. In 2018 werden de winstbewijzen afgeboekt in het kader van de verwerving van de deelnemingen WarmCO Invest en Blakowi Groene Kracht.

4. Vorderingen en overlopende activa

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Debiteuren	12.733.339	9.957.531
Af. voorziening dubieuze debiteuren	-510.777	-111.597
Vorderingen op participanten en vennootschappen waarin wordt deelgenomen	28.804.239	36.500.000
Bijdrage provincie Zeeland in sanering Thermphos	22.000.000	0
Bijdrage Rijk in sanering Thermphos	16.000.000	0
Overige vorderingen	297.921	5.474.940
Belastingen en premies sociale verzekeringen	20.012	400.869
Overlopende activa	<u>1.126.964</u>	<u>1.598.791</u>
	<u>86.726.188</u>	<u>53.820.534</u>

In de geconsolideerde jaarrekening vermeldt Zeeland Seaports de vorderingen op het Rijk resp. Provincie Zeeland die haar dochter Van Citters Beheer heeft. Het gaat om de bijdragen die in 2018 verschuldigd zullen worden, derhalve € 16 mln + € 22 mln. Zie toelichting Thermphos sanering onder Overige financiële vaste activa hierboven.

Over de rekening-courantverhoudingen met participanten wordt geen rente berekend. In de vorderingen op participanten is een verstrekte kasgeldlening aan Valuepark Terneuzen begrepen ter grootte van € 28,5 mln. Over de kasgeldlening wordt de werkelijke rente (op basis van euribor + opslag) inclusief een garantievergoeding van 0,8% doorberekend.

5. Liquide middelen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
BNG	2.076.812	5.697.587
Overige banken	19.237	23.148
Kas	<u>1.772</u>	<u>2.018</u>
	<u>2.097.821</u>	<u>5.722.752</u>

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de vennootschap. Onder de stand van de BNG is in 2017 begrepen de rekening-courantpositie bij de BNG van Van Citters Beheer B.V., namelijk € 1.717.740 (2016: € 4.989.537).

6. Groepsvermogen

Aandeel van de rechtspersoon in het eigen vermogen

	€
Stand per 1 januari 2017	147.311.252
Aandeel resultaat rechtspersoon	<u>-32.635.735</u>
Stand per 31 december 2017	<u><u>114.675.517</u></u>

Aandeel van derden in het eigen vermogen

	€
Stand per 1 januari 2017	291.938
Aandeel derden in resultaat	<u>-1.922</u>
Stand per 31 december 2017	<u><u>290.016</u></u>

7. Voorzieningen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Voorziening overige personele regelingen	1.188.042	1.839.559
Saneringsvoorziening	104.432.028	10.289.576
Overige voorzieningen	<u>85.001</u>	<u>0</u>
	<u><u>105.705.070</u></u>	<u><u>12.129.135</u></u>

Voorziening overige personele regelingen

Stand per 1 januari 2017	1.839.559
Onttrekking pensioenvoorziening 2017	<u>-651.517</u>
Stand per 31 december 2017	<u><u>1.188.042</u></u>

Saneringsvoorziening

Onder de saneringsvoorziening is het door de curatoren van Thermphos beschikbaar gestelde bedrag, oorspronkelijk groot € 35 mln opgenomen. De exploitatietekorten van VCB zijn ten laste van deze voorziening gebracht. Op 1 januari 2017 resteerde een bedrag van € 10,3 mln.

In 2017 is een nieuw Plan van Aanpak opgesteld, waarin de kosten van de sanering van het Thermphos naar beste kennis zijn ingeschat. Volgens het Plan van Aanpak is een bedrag van € 129,5 mln nodig om het terrein te saneren. Het resterende bedrag uit de Thermphos-boedel in combinatie met toezeggingen vanuit Zeeland Seaports en Provincie Zeeland was niet toereikend om dit bedrag te financieren. Na bemiddeling van dhr. Samsom is een akkoord bereikt, waarin is vastgelegd dat Zeeland Seaports, Provincie Zeeland en het Rijk het tekort gezamenlijk delen, nl. voor iedere partij een bijdrage

van € 27,7 mln. In de toelichting onder Overige financiële activa is een uitgebreide beschrijving opgenomen van de financiële consequenties voor alle betrokken partijen.

De saneringsvoorziening kent in 2017 het volgende verloop:

	<u>31-12-2017</u>
	€
<i>Saneringsvoorziening</i>	
Stand per 1 januari	10.289.576
Saldo kosten sanering 1 ^e kwartaal 2017	-300.495
Bijdrage VCB, ingebracht per 1 april in saneringsvoorziening	<u>9.989.081</u>
<i>Dotatie Saneringsvoorziening 2017</i>	
Bijdrage VCB	9.989.081
Bijdrage ZSP	
33,3% van "Nog te verdelen"	47.700.000
	<u>786.973</u>
	48.486.973
Bijdrage PZ	
33,3% van "Nog te verdelen"	41.750.000
	<u>786.973</u>
	42.536.973
Bijdrage het Rijk	
33,3% van "Nog te verdelen"	27.700.000
	<u>786.973</u>
	28.486.973
Totaal Financieringsovereenkomst	<u><u>129.500.000</u></u>
<i>Lasten/baten</i>	
Af: Totaal Personeelslasten	-9.078.666
Af: Totaal Overige Bedrijfslasten	-16.079.911
Af: Totaal Financiële Baten en Lasten	-15.391
Bij: Totaal Bedrijfsopbrengsten	<u>105.996</u>
Per saldo last onttrokken aan voorziening Q2-Q4	<u><u>-25.067.972</u></u>
Saldo Saneringsvoorziening 31 december 2017	<u><u>104.432.028</u></u>

Het kortlopende deel (<1 jaar) van de saneringsvoorziening bedraagt € 64,5 mln. Van de overige voorzieningen is € 395.280 kortlopend.

8. Langlopende schulden

	31-12-2017		31-12-2016	
	Totaal	Looptijd > 5 jaar	Totaal	Looptijd > 5 jaar
	€	€	€	€
Vaste geldleningen	25.000.000	0	25.000.000	0
Rollover leningen	203.131.082	1.043.689	203.652.929	1.565.546
Verplichting spoor Goes	6.680.000	0	9.188.000	0
Waarborg financiering	-13.363.699	-4.911.700	-15.227.899	-6.775.900
Afkoop erfpacht	10.452.311	9.911.907	10.560.395	10.019.991
Vooruitontvangen rentebaten	0	0	147.522	0
	<u>231.899.695</u>	<u>6.043.896</u>	<u>233.320.948</u>	<u>4.809.637</u>

De vaste geldlening van € 25 mln betreft een lening met een vaste looptijd van 5 jaar en een rente van 0,39%. De gehele hoofdsom wordt afgelost per 16 maart 2021. De volgende zekerheden werden gesteld door Zeeland Seaports: een onherroepelijke en onvoorwaardelijke borgstelling ten bedrage van € 25 mln. Het verschil tussen de boekwaarde en de marktwaarde van de vaste geldlening bedraagt: € -376.450.

Aflossingsverplichtingen voor de rolloverleningen binnen 12 maanden na afloop van het boekjaar ter hoogte van € 521.847 zijn niet begrepen in de hierboven genoemde bedragen, maar opgenomen onder de kortlopende schulden. Voor de rolloverleningen geldt een rentepercentage tegen Euribor 3-maands of 6-maands met een opslag van 14,5 tot 25 basispunten. De rolloverlening van BNG ter grootte van € 200 mln loopt tot 3 juli 2021, de rolloverlening van de BNG ter grootte van € 3,1 mln loopt tot 31 december 2025.

Medio 2017 is de lopende lening bij de NWB volledig afgelost, waarbij tegelijkertijd een nieuwe lening voor eenzelfde bedrag is afgesloten bij de BNG.

Verplichting spoor Goes betreft een bijdrage ten behoeve van maatregelen aan het spoor Goes. De verplichting wordt in termijnen betaald aan de Gemeente Goes met een looptijd tot en met 2019. De waarborg financiering betreft de kapitaalverstrekking aan de participanten ten behoeve van de garantstelling voor het vreemd vermogen tot het jaar 2028 conform afgesproken staffel. De waarborg financiering betreft een totaalbedrag van € 36 mln onder aftrek van een vergoeding voor publieke taken ad € 10 mln met een looptijd tot en met 2028. De vrijval van deze waarborg binnen 12 maanden na afloop van het boekjaar bedraagt € 1.724.000.

In 2015 is een terrein ter grootte van 14,6 hectare aan het Ministerie van Defensie in erfpacht uitgegeven. De berekende erfpacht voor 99 jaar is contant gemaakt en afgekocht voor € 10,7 mln. Afboeking ten laste van het resultaat geschiedt op lineaire basis (€ 108.081 op jaarbasis).

Voor € 228,1 mln. (vaste geldleningen + rollover leningen) staat de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports garant.

9. Kortlopende schulden en overlopende passiva

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Schulden aan kredietinstellingen	147.506.868	167.338.677
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	7.676.835	4.531.498
Belastingen en premies sociale verzekeringen	526.328	928.006
Vooruitgefactureerde omzet	8.186.033	8.417.231
Overige schulden	15.737.571	3.341.588
Overlopende passiva	<u>13.533.972</u>	<u>4.301.111</u>
	<u>193.167.607</u>	<u>188.858.111</u>

De post schulden aan kredietinstellingen betreft voornamelijk kasgeldleningen. Deze leningen worden aangetrokken op basis van een langjarige kasgeldkrediet arrangement met als grondslag Euribor + variabele opslag.

Voor het totaal van de schulden aan kredietinstellingen (kasgeldleningen) en de aflossing leningen komend jaar staat de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports garant.

De post overige schulden is ten opzichte van het voorgaande jaar gestegen door de bijdrage aan de Zeesluis (€ 6 mln), kortlopende schulden van VCB (€ 4,9 mln) en diverse kleinere posten i.v.m. havengeldrestitutie en juridische geschillen.

Ontwikkeling garantstelling

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Vaste geldleningen	25.000.000	25.000.000
Rollover leningen	203.131.082	203.652.929
Kortlopend deel rollover leningen	521.847	521.847
Schulden aan kredietinstellingen	147.506.868	167.338.677
	<u>376.159.797</u>	<u>396.513.453</u>
Mutatie leningpositie (aflossing)	20.353.656	26.134.307
Garantstelling GR	500.000.000	500.000.000
Garantstelling GR t.b.v. WarmCO2	65.000.000	65.000.000
	<u>565.000.000</u>	<u>565.000.000</u>
Geleend onder garantie	376.159.797	396.513.453
Leningpositie t.o.v. maximum	66,6%	70,2%

De garantie tot een bedrag van € 500 mln wordt verstrekt door de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports, waarin Provincie Zeeland, gemeente Borsele, gemeente Vlissingen en gemeente Terneuzen deelnemen.

Daarnaast staat de GR Zeeland Seaports secundair garant voor een bedrag van € 65 mln i.v.m. schulden van WarmCO2 C.V. De primaire garantstelling voor deze schulden is afgegeven door N.V. Zeeland Seaports.

In 2017 werd € 20 mln afgelost op de schulden die onder garantie werden afgesloten.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

1. Financiële instrumenten risicobeheersing

Algemeen

De in deze toelichting opgenomen gegevens verschaffen informatie die behulpzaam is bij het inschatten van de omvang van risico's die verbonden zijn aan zowel de in de balans opgenomen als de niet in de balans opgenomen financiële instrumenten.

N.V. Zeeland Seaports maakt gebruik van CAPS en SWAPS om renterisico's af te dekken. Kaders en richtlijnen zijn opgenomen in het Treasurystatuut.

N.V. Zeeland Seaports past kostprijs-hedge-accounting toe. Deze instrumenten blijven derhalve off balance.

De financiële instrumenten van ZSP, anders dan derivaten, dienen ter financiering van de operationele activiteiten van ZSP of vloeien direct uit deze activiteiten voort. ZSP maakt daarnaast gebruik van swaps om renterisico's af te dekken. Kaders, richtlijnen en spelregels zijn geformuleerd in het Treasury Statuut. De berekende marktwaarde van deze derivaten bedraagt ultimo 2017 -/- € 46,6 miljoen (2016: -/- € 58,2 miljoen). ZSP past kostprijs-hedge-accounting toe (zie paragraaf 'Derivaten').

Renteswaps

Per einde boekjaar heeft ZSP contracten inzake renteswaps uitstaan met een marktwaarde per 31 december 2017 van -/- € 46,6 miljoen. ZSP heeft uit hoofde van de renteswap geen bijstortverplichtingen en loopt uit dien hoofde derhalve geen liquiditeitsrisico. Op grond van het contract betaalt ZSP per kwartaal rente over een per periode vastgesteld notional amount. Dit nominale bedrag is € 234 miljoen per 31 december 2017. De te betalen vaste rente is gemiddeld 3,92%. Daarnaast ontvangt ZSP een marktrente gelijk aan 3-maands Euribor over dit nominale bedrag. De renteswap dient ter dekking van het renterisico dat ZSP loopt op haar variabel rentende leningen die uitstaan bij kredietinstellingen alsmede de lange termijn financieringsbehoefte. Deze financieringsbehoefte, die volgt uit de strategische ambities van ZSP, wordt naar de huidige inzichten als zeer waarschijnlijk ingeschat. De condities van de renteswap stemmen bijna geheel overeen met die van de betreffende leningen.

Per 31 december 2017 bezit de vennootschap de volgende derivaten:

Derivaat	Hoofdsom	Looptijd	Coupon	Reële waarde per 31-12-2017
SWAP	€ 27.500.000	01/12/2004 - 02/01/2025	4,2325%	-€ 7.632.060
SWAP	€ 47.800.000	01/07/2008 - 01/04/2024	4,6200%	-€ 8.948.722
SWAP	€ 42.000.000	25/09/2006 - 01/01/2027	4,3805%	-€ 12.627.663
SWAP	€ 26.000.000	01/10/2009 - 01/01/2022	3,6425%	-€ 2.378.043
SWAP	€ 20.000.000	01/01/2011 - 04/01/2021	4,1050%	-€ 2.768.245
SWAP	€ 4.370.837	01/08/2005 - 01/08/2030	3,6975%	-€ 944.754
SWAP	€ 23.500.000	01/11/2005 - 02/01/2026	4,0125%	-€ 6.654.309
SWAP	€ 12.500.000	01/10/2010 - 01/10/2024	2,9130%	-€ 2.216.369
SWAP	€ 30.000.000	31/12/2014 - 29/12/2023	2,2150%	-€ 2.396.357
	€ 233.670.837			-€ 46.566.522

De hedgeratio per 31 december 2017 is als volgt:

	31-12-2017	31-12-2016
Vaste geldleningen per 31/12/2017	€ 25.000.000	€ 25.000.000
Rek courant per 31/12/2017	€ 1.446.435	€ 5.697.587
Rolloverleningen/kasgeldleningen per 31/12/2017	€ 347.152.929	€ 367.174.781
Totaal portefeuille per 31/12/2017	€ 373.599.364	€ 397.872.368
Af: vaste geldleningen	€ (25.000.000)	€ (25.000.000)
Af: afgedekt middels derivaten	€(233.670.837)	€(236.670.837)
Restant portefeuille met variabele rente	€ 114.928.527	€ 136.201.531
Hedgeratio per 31/12/2017	69%	66%

De looptijd van de derivaten is mede afgestemd op het verwachte verloop van de toekomstige financieringsbehoefte, waaronder de kasgeldleningen.

<i>In euro's</i>	2017	2018	2019	2020	2021
Stand leningen variabele rente	351.000.000	379.000.000	372.800.000	371.600.000	386.100.000
Af. Swap	-233.671.000	-210.098.000	-208.815.000	-192.522.000	-155.516.422
Per saldo variabele rente	117.300.000	168.902.000	163.985.000	179.078.000	230.583.578
Gemiddelde vaste rentevoet	3,95%	3,93%	4,01%	4,03%	4,00 %

Volgens de statuten van N.V. Zeeland Seaports dient minimaal 60% van de totale portefeuille tegen een rentevast periode langer dan 1 jaar afgedekt te worden.

ZSP past de, door de Raad voor de jaarverslaggeving herziene RJ Uiting 2013-15, toe. Hieruit komt naar voren dat de kritische kenmerken van de rentederivaten niet geheel overeenkomen met de kenmerken van de afgedekte positie. Dit betreft voornamelijk het verschil in de hoofdsommen/referentiebedrag en de looptijd. Om die reden heeft ZSP een kwantitatieve ineffectiviteitsmeting uitgevoerd door de reële waardeveranderingen van een hypothetisch derivaat (perfecte match met de afgedekte positie) te vergelijken met de reële waarde veranderingen van het werkelijk afgesloten derivaat. Uit deze analyse is naar voren gekomen dat er geen sprake is van een ineffectieve hedge-relatie.

2. Risico's

De belangrijkste financiële (markt)risico's zijn:

Rente- en kasstroomrisico's

ZSP loopt renterisico over de rentedragende vorderingen (met name onder financiële vaste activa), liquide middelen en rentedragende langlopende en kortlopende schulden. Voor vorderingen en schulden met variabele renteaftspraken loopt ZSP risico ten aanzien van toekomstige kasstromen. Met betrekking tot vastrentende vorderingen en schulden loopt ZSP risico over de marktwaarde. Met betrekking tot schulden met variabele renteaftspraken is een viertal contracten met betrekking tot het renterisico aangegaan (zie renteswaps). De rubricering naar contractuele renteherzieningsdata (of aflossingsdata indien laatstgenoemde eerder liggen) van de zowel in de balans als niet in de balans opgenomen financiële instrumenten van ZSP waarover renterisico wordt gelopen, luidt als volgt: zie hedgeratio.

Valutarisico

ZSP is hoofdzakelijk werkzaam in Nederland. Derhalve is er een beperkt valutarisico.

Tegenpartij kredietrisico

ZSP handelt enkel met kredietwaardige partijen en heeft procedures opgesteld om de kredietwaardigheid te bepalen. Tevens heeft ZSP richtlijnen opgesteld om de omvang van het kredietrisico bij elke partij te beperken. Bovendien bewaakt ZSP voortdurend haar vorderingen en hanteert de groep een strikte aanmaanprocedure. Door de bovenstaande maatregelen is het kredietrisico voor ZSP beperkt. Verder zijn er geen belangrijke concentraties van kredietrisico binnen ZSP.

Liquide middelen staan uit bij banken die minimaal een A-rating hebben.

ZSP heeft vorderingen verstrekt aan maatschappijen waarin wordt deelgenomen. Bij deze partijen is geen historie van wanbetaling bekend.

Liquiditeitsrisico

ZSP maakt gebruik van meerdere banken en beschikt over een verscheidenheid aan financieringsarrangementen waaruit leningen kunnen worden opgenomen. Tussen VCB, Rijk, Provincie en NV ZSP zijn afspraken vastgelegd in een Financieringsovereenkomst. Een verdere uitwerking hiervan, de samenwerkingsovereenkomst, bevindt zich nog in een concept fase. In deze beide overeenkomsten is de continuïteit van VCB gewaarborgd. Echter, het feit dat de financieringsovereenkomst nog een aantal opschortende voorwaarden kent en dat de samenwerkingsovereenkomst nog niet definitief is bekrachtigd middels ondertekening maken dat een liquiditeitsrisico blijft bestaan.

Reële waarde

Er zijn ultimo 2017 geen materiële verschillen tussen de reële waarde en de boekwaarde van de opgenomen leningen.

3. Meerjarige verplichtingen

Borgstelling Valuepark Terneuzen C.V.

Op basis van de samenwerkingsovereenkomst met Dow Benelux B.V. staat Zeeland Seaports borg voor de nakoming van de verplichtingen volgend uit de aan Valuepark Terneuzen C.V. verleende kredietfaciliteit. Op basis van het bedrijfsplan Valuepark bedraagt de maximale vreemd vermogenspositie € 70,2 mln (jaar 2027). Zeeland Seaports staat per 31-12-2017 borg voor maximaal € 28,5 mln, namelijk 100% van de financieringspositie van Valuepark Terneuzen C.V..

Samenwerking met Dow Benelux in Valuepark Terneuzen

Zeeland Seaports en Dow Benelux hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten om gezamenlijk de ontwikkeling van de Mosselbanken en de Braakmanpolder ter hand te nemen. De partners hebben besloten hun samenwerking te doen plaatsvinden in een speciaal voor dat doel opgerichte vennootschap; Valuepark Terneuzen CV. Valuepark Terneuzen heeft de Braakmanpolder van Zeeland Seaports tegen kostprijs in eigendom verworven inclusief de reeds in dit gebied gedane investeringen. De Mosselbanken blijven echter eigendom van Dow Benelux, maar Valuepark Terneuzen verwerft het recht om op de Mosselbanken terreinen aan derden in erfpacht uit te geven. In de samenwerkingsovereenkomst worden de rechten en plichten van beide partners beschreven.

Milieumaatregelen

Op verschillende locaties binnen het beheersgebied is sprake van bodemverontreiniging. Van de aard en de omvang hiervan bestaat geen volledige inventarisatie. Of en in hoeverre hieraan toekomstige financiële consequenties zijn verbonden is onder meer afhankelijk van mogelijk noodzakelijk blijvende werkzaamheden en/of milieumaatregelen, mede in relatie tot ontwikkelingen in de op dat moment vigerende regelgeving. Daarbij geldt dat de eventuele kosten van sanering in rekening zijn bij de voormalig erfpachter of huurder. Voor de verontreiniging van deze overige gronden, rechtstreeks in bezit van NV Zeeland Seaports, is dan ook geen voorziening gevormd.

Samenwerkingsovereenkomst WarmCO2/garantstelling

Zeeland Seaports en Yara Sluiskil hebben een samenwerking onder de naam WarmCO2 met als doel de ontwikkeling van glastuinbouw te ondersteunen met of door het verstrekken van warmte en CO2. N.V. Zeeland Seaports staat direct voor € 65 mln garant voor de door banken verstrekte financiering aan de deelneming WarmCO2 C.V. In de verzelfstandigingsovereenkomst en de garantie- en dienstverleningsovereenkomst is vastgelegd dat het primaire risico voor de financiering bij N.V. Zeeland Seaports ligt en het secundaire risico bij de gemeenschappelijke regeling.

Bijdrage Veiligheidsregio

In 2015 heeft ZSP besloten de bijdrage aan de veiligheidsregio vanaf 2016 t/m 2020 voort te zetten met dien verstande dat € 75.000 geormerkt wordt voor interne projecten die de veiligheid binnen en buiten de haven bevorderen.

Garantie- en dienstverleningsovereenkomst

In de garantie- en dienstverleningsovereenkomst is opgenomen dat GR Zeeland Seaports tot 2028 garant staat ten behoeve van de financiers van het vreemd vermogen (inclusief derivaten) van N.V. Zeeland Seaports, omdat geld lenen zonder garantie voor de NV op dit moment vrijwel onmogelijk en in elk geval veel te kostbaar is. Overeengekomen is een garantstelling van maximaal € 500 mln + € 65 mln (i.v.m. WarmCO2) in ruil voor betaling van € 26 mln in 2011 en het om niet verrichten van een aantal publieke taken, met een recht van hypotheek op de nog uit te geven gronden ter zekerheid van de nakoming van deze verplichtingen. De NV verplicht zich verder de bedrijfsvoering zodanig in te richten dat op zo kort mogelijke termijn deze garanties afgebouwd worden. Het bedrag voor de garantstelling van € 26 mln is opgenomen onder de langlopende schulden als 'Waarborg financiering' voor € 36 mln onder aftrek van € 10 mln, welke ook vermeld staat onder langlopende schulden als 'Vergoeding voor publieke taken'.

In deze overeenkomst is tevens opgenomen dat NV Zeeland Seaports om redenen van efficiency financieel/administratieve handelingen voor GR Zeeland Seaports zal uitvoeren. NV Zeeland Seaports zal ten behoeve van GR Zeeland Seaports diensten verlenen ter zake: het opmaken van de begroting/jaarrekening (met goedkeurende controleverklaring) en andere planning en control werkzaamheden, het verzorgen van inkoop- en verkoopadministratie van de GR en betalingsverkeer, het beheer van de administratie en het uitvoeren van treasuryfunctie.

N.V. Zeeland Seaports zal geen kosten in rekening brengen aan GR Zeeland Seaports voor deze dienstverlening. In 2016 heeft de GR een marktconsultatie op de garantstellingcurve laten uitvoeren. Er zijn geen gevolgen voor de hoogte en de duur van de garantie.

Overeenkomsten Sloepoort/Sloebos

Middels deze overeenkomst heeft Zeeland Seaports een vergoeding toegezegd als gevolg van de overname van de exploitatie bedrijventerrein Sloepoort van de gemeente Borsele. De toegezegde vergoeding bedraagt totaal € 1.397.913. Per ultimo 2017 resteert een bedrag van € 475.335. De bijdrage is bestemd voor de aanleg van het Sloebos.

Flushing Service Park

In 2002 heeft ZSP een koopovereenkomst gesloten inzake een perceel ter grootte van ruim 26 ha in Vlissingen-Oost tegen een vaste prijs. In 2009 is een addendum op deze overeenkomst overeengekomen.

Eind 2013 is ZSP een samenwerking overeengekomen met deze marktpartij in de vorm van een joint venture (genaamd Flushing Service Park Exploitatie BV). Deze afspraken komen in plaats van de in 2002/2009 gemaakte overeenkomsten.

ZSP en Flushing Service Park B.V., 100% deelneming van Aminvest B.V., hebben in 2015 samenwerkingsverband opgericht. Flushing Service Park B.V. (FSP) neemt voor 66 2/3% en ZSP voor 33 1/3% deel in de samenwerking. ZSP heeft een minderheidsbelang, hoewel beide een gelijke grondpositie in omvang inbrengen. Voor nog nader te bepalen majeure beslissingen wordt het besluit genomen met een gekwalificeerde meerderheid.

De samenwerking heeft tot doel het verpachten van grondkavels (26 ha) aan bedrijven in de havens van Vlissingen-Oost. De grond is in eigendom van ZSP en wordt in drie gelijke tranches ingebracht in de samenwerking.

Per tranche wordt 50% van de grond door ZSP geleverd en verkocht aan FSP en vervolgens door FSP ingebracht in de samenwerking. De andere 50% van de grond wordt direct door ZSP ingebracht in de samenwerking. In 2015 is de deelneming FSP opgericht.

De levering van de eerste tranche (1/6 deel van de grond) heeft in het vierde kwartaal 2014 plaatsgevonden. In 2017 heeft de levering van de tweede tranche plaatsgevonden. Resteert nog de verplichting tot levering van 1/6 deel van de grond en de inbreng van 1/6 van de grond (laatste tranche) en de verplichting tot het plegen van onderhoud in het FSP terrein voor risico en rekening van NV ZSP.

4. Operationele leaseverplichtingen

Met leveranciers zijn operationele leaseverplichtingen aangegaan voor bedrijfswagens. De aangegane verplichtingen per 31 december 2017 zijn als volgt:

Leaseverplichting	Totaal	< 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar
	€	€	€	€
Bedrijfswagens	361.677	174.756	186.921	0

5. Lopende claims en geschillen

Per balansdatum heeft ZSP meerdere juridische geschillen onderhanden met verschillende partijen. Deze geschillen zijn onderdeel van lopende juridische procedures. Gezien de aard van de disputen is er in 2017 geen aanleiding om een voorziening te vormen.

6. Gebeurtenissen na balansdatum

Met het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomst inzake sanering van het voormalig Thermphos terrein vervalt voor de duur van de saneringsoperatie de feitelijke zeggenschap van Zeeland Seaports beheer B.V. over de deelneming Van Citters Beheer B.V. Het gevolg hiervan is dat VCB vanaf 2018 niet langer tot de consolidatiekring behoort.

Toelichting posten op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

10. Som der bedrijfsopbrengsten

	2017	2016
Netto-omzet	€	€
Haven-, kade- en boeiengelden	22.660.203	21.731.006
Erfpacht en huur terreinen	26.678.956	26.795.659
Overige opbrengsten	4.987.128	3.121.123
	<u>54.326.287</u>	<u>51.647.788</u>

De omzet havengelden is ten opzichte van 2016 gestegen met 4,3%. Dit hangt samen met een toename van de economische activiteit op de havengeld plichtige ligplaatsen. In 2017 werden in totaal 5.609 zeeschepen behandeld (2016: 5.398).

De stijging van de erfpacht en (tijdelijke) huur terreinen wordt met name veroorzaakt door indexering van de tarieven en uitgifte van terreinen.

Onder de overige opbrengsten wordt de omzet van deelneming WarmCO2 vermeld.

Overige bedrijfsopbrengsten

Gebruiksvergoeding	1.459.727	1.549.452
Verhuur bedrijfsmiddelen	955.367	1.260.002
Vergoeding onderhoudskosten	685.560	703.081
Toerekening vergoeding uitvoering publieke taken aan 2011	555.996	555.997
Overige baten	1.763.431	5.453.465
	<u>5.420.081</u>	<u>9.521.997</u>
Totaal	<u><u>59.746.367</u></u>	<u><u>61.169.785</u></u>

De daling van de overige baten is te herleiden tot een eenmalige grondverkoop in 2016.

10.1 Kostprijs van de omzet

	2017	2016
10.1 Kostprijs van de omzet	€	€
Kostprijs diversen	<u>-1.391.394</u>	<u>-944.684</u>

Dit betreft ingekochte warmte en CO2.

11. Lonen, salarissen en sociale lasten

	2017	2016
Lonen en salarissen	€	€
Brutosalarissen	5.896.237	5.474.450
Commissarissenvergoedingen	82.594	71.730
VUT/WW-uitkeringen	-1.168	-8.833
Uitzendkrachten en inhuur	831.849	4.262.505
Projectmanagement	147.862	159.334
Doorberekende personeelskosten	-113.988	-65.884
Af: bijdrage provincie	0	-3.469.224
	<u>6.843.387</u>	<u>6.424.078</u>

Het aantal fte's is gestegen van 84,3 in 2016 naar 87,2 in 2017. De post brutosalarissen is met 7,7% gestegen ten opzichte van voorgaand boekjaar. In 2017 was sprake van uitbreiding van het aantal fte's, CAO verhoging, periodieke loonstijging, toekenning van een fusie-bonus en een aantal ontslagvergoedingen. De post inhuur bevatte in 2016 kosten in verband met VCB waar een bijdrage van de Provincie Zeeland tegenover stond. In 2017 worden alle personeelslasten van VCB ten laste van de saneringsvoorziening gebracht: de getoonde bedragen voor 2017 zijn dus exclusief VCB.

Sociale lasten

	2017	2016
Sociale lasten	€	€
Pensioenlasten	823.650	668.460
Sociale lasten	755.367	716.425
Eindheffingen	-713	-39.420
	<u>1.578.304</u>	<u>1.345.464</u>

De medewerkers van N.V. Zeeland Seaports zijn deelnemer van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De dekkingsgraad van het pensioenfonds was op 31-12-2017 104,4%. (2016: 96,6%)

Overige personeelslasten

	2017	2016
Overige personeelslasten	€	€
Reis- en verblijfkosten	661.343	607.446
Opleidingskosten	135.443	120.321
Wervingskosten	49.122	56.081
Werkkleding	21.460	22.952
Overige personeelskosten	473.915	-156.701
	<u>1.341.283</u>	<u>650.100</u>
Totaal personeelslasten	<u>9.762.975</u>	<u>8.419.642</u>

12. Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa

	2017	2016
Immateriële vaste activa	€	€
Afschrijving software	619.017	589.883
	<u>619.017</u>	<u>589.883</u>
Materiële vaste activa	€	€
Afschrijving gebouwen	289.954	289.954
Afschrijving haveninfrastructurele werken	6.703.199	6.529.645
Afschrijving hardware	228.669	216.508
Afschrijving inventaris	3.240	2.700
Afschrijving overige systemen	3.061.555	3.045.720
	<u>10.286.617</u>	<u>10.084.527</u>

Onder afschrijving overige systemen worden de afschrijvingskosten op de installatie en het leidingwerk van WarmCO2 vermeld.

	2017	2016
Bijzondere waardeverminderingen activa	€	€
Afwaardering gronden en gebouwen	0	531.551
	<u>0</u>	<u>531.551</u>
Totaal	<u>10.905.634</u>	<u>11.205.961</u>

13. Overige bedrijfslasten

Exploitatielasten

In de post exploitatielasten zijn opgenomen de reguliere lasten ten behoeve van beheer en onderhoud van de haveninfrastructuur, onderzoek & ontwikkeling, nautische diensten en informatie- en communicatietechnologie.

	2017	2016
Onderhoud en beheer	€	€
Baggerwerk	2.064.560	1.770.061
Sporen	151.162	159.859
Wegen en terreinen droog	1.278.595	980.415
Kades en terreinen nat	473.984	990.121
Overige beheers-en onderhoudskosten	665.055	828.825
Overige kosten haveninfrastructuur	606.181	886.986
Overige bedrijfsmiddelen	383.291	345.221
	<u>5.622.828</u>	<u>5.961.488</u>

De kosten van baggerwerk zijn in 2017 hoger dan in een regulier jaar, omdat in 2016 uitgesteld onderhoud in 2017 werd ingehaald.

	2017	2016
Onderzoek en gebiedsontwikkeling	€	€
Duurzaamheid en innovatie	246.442	87.961
Onderzoek op gebied van veiligheid en marktontwikkeling	9.000	6.400
Incidentele bijdragen	6.264.001	228.719
Haalbaarheidsonderzoeken	426.335	476.235
Saneringskosten Thermphos	48.486.973	0
	<u>55.432.750</u>	<u>799.315</u>

Onder de incidentele bijdragen is de bijdrage van Zeeland Seaports aan de realisatie van de nieuwe Zeesluis bij Terneuzen van € 6 mln opgenomen. De bijdrage komt ten gunste van VNSC (Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie) en is in 2017 onvoorwaardelijk geworden.

In de Samenwerkingsovereenkomst sanering voormalig Thermphos terrein is in art. 7.3.c vastgesteld dat Zeeland Seaports een bijdrage levert van € 47,7 mln. Tevens draagt Zeeland Seaports 1/3 bij van het bedrag van € 2,36 mln dat is gereserveerd voor tegenvallers. Het gehele bedrag wordt voorzichtigheidshalve ten laste van het resultaat 2017 gebracht.

	2017	2016
	€	€
Diverse exploitatiekosten		
Energiekosten	303.819	2.071.591
Huur bedrijfsmiddelen	37.988	47.588
Verzekeringen	203.136	203.342
Belastingen	1.565.748	1.408.894
Overige exploitatiekosten	456.134	18.622
	<u>2.566.825</u>	<u>3.750.036</u>

De post belastingen betreft onroerend zaak belasting en waterschapslasten.

De post energiekosten was in 2016 substantieel hoger doordat de energiekosten van de fosforverwerking van VCB werden meegeconsolideerd. De energiekosten van VCB worden met ingang van 1 april 2017 onttrokken aan de gevormde saneringsvoorziening in verband met de gewijzigde afspraken inzake de sanering van het Thermphos terrein.

	2017	2016
	€	€
Afdrachten havengelden en nautische diensten		
	3.592.944	3.114.126

Onder deze post zijn onder meer opgenomen de af te dragen havengelden aan Dow Benelux NV op contractbasis met betrekking tot de Braakmanhaven. Daarnaast valt onder deze post de bijdrage aan Rijkswaterstaat voor uitvoering van de scheepvaartbegeleiding in Terneuzen en kosten havenbeveiliging in het kader van ISPS.

	2017	2016
	€	€
Informatisering en automatisering		
Licenties en onderhoud software	289.123	254.837
Berichtenverkeer en telefoon	126.003	130.528
Onderzoek en advieskosten ICT	245	2.113
Servicecontracten en kosten infrastructuur	268.406	261.494
Onderhoud havenmanagementsysteem	217.308	269.633
Overige automatiseringskosten	162.033	144.655
	<u>1.063.117</u>	<u>1.063.259</u>

Dit betreft kosten voor onderhoud van software, hardware, (glasvezel)infrastructuur, datacommunicatie, kopieerapparatuur, servicecontracten voor het nautisch verkeersbegeleidingscentrum en onderzoek en advies ICT.

Totaal exploitatielasten	<u>68.278.465</u>	<u>14.688.225</u>
---------------------------------	-------------------	-------------------

Overige bedrijfskosten

Bureaunkosten

	2017	2016
	€	€
Bureaunkosten		
Abonnementen, lidmaatschappen en vakliteratuur	122.047	140.451
Kantoorbenodigdheden en porti	24.996	39.918
Drukwerk	8.558	12.467
Kleine benodigdheden en onderhoud inventaris	21.204	10.427
Schoonmaakkosten	69.700	108.079
Overige bureaunkosten	69.517	17.273
	<u>316.022</u>	<u>328.615</u>

Communicatie-, acquisitie- en representatiekosten

	2017	2016
	€	€
Communicatie-, acquisitie- en representatiekosten		
Advertenties en mediacampagnes	194.509	325.958
Beurzen e.d.	369.838	293.846
Promotiemateriaal	84.047	40.681
Sponsoring en donaties	389.415	268.703
Evenementen en representatiekosten	68.847	478.137
Reis- en verblijfkosten acquisitie	35.904	59.507
Kosten website	37.051	13.248
Overige reclamekosten	157	3.748
	<u>1.179.767</u>	<u>1.483.827</u>

	2017	2016
	€	€
Accountants- en advieskosten		
<u>Kosten accountant</u>		
Controle van de jaarrekening	136.409	82.140
Overige accountantskosten	12.845	14.290
Totaal kosten accountant	<u>149.254</u>	<u>96.430</u>
Overige advieskosten	2.527.999	771.214
Totaal kosten accountants- en advieskosten	<u>2.677.253</u>	<u>867.644</u>

De controle van de jaarrekening wordt verzorgd door EY.

De toename van de overige advieskosten hangt samen met de voorbereiding van de fusie met Havenbedrijf Gent. Het gaat om een bedrag van € 1.628.000. Op 8 december 2017 is de fusie-overeenkomst getekend en vanaf dat moment treden beide havens naar buiten onder de nieuwe naam North Sea Port.

	2017	2016
	€	€
Diverse overige kosten		
Diverse kosten	262.954	-16.166
Bijdrage provincie budget	0	-2.012.572
	<u>262.954</u>	<u>-2.028.738</u>

In 2016 werd de jaarrekening VCB opgemaakt met gedeeltelijk zelfstandige baten en lasten. De bijdrage provincie is daar een uitvloeisel van. Met ingang van april 2017 kent VCB geen eigen baten en lasten meer, want deze worden volledig geegaliseerd via de Saneringsvoorziening.

<i>Totaal overige bedrijfskosten</i>	<u>4.435.996</u>	<u>641.984</u>
Totaal overige bedrijfslasten	<u>72.714.461</u>	<u>15.233.397</u>

Indien de incidentele posten, nl. bijdrage VCB, bijdrage aan Zeesluis en advieskosten i.v.m. fusie, buiten beschouwing worden gelaten zijn de overige bedrijfslasten niet noemenswaardig gestegen.

14. Aandeel resultaat niet-geconsolideerde deelnemingen

	2017	2016
	€	€
Resultaat Zeeland Airport B.V.	0	-1.704
Resultaat Valuepark Terneuzen Beheer B.V.	-3.150	-821
Resultaat Sloewarmte B.V.	0	183.000
Resultaat Valuepark CV	2.369.981	267.098
Resultaat FSP BV	0	-1.836
Resultaat FSP CV	0	-8.930
Afboeking winstbewijzen	-104.239	0
Totaal resultaat deelnemingen	<u><u>2.262.592</u></u>	<u><u>436.807</u></u>

15. Financiële baten en lasten

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten

	2017	2016
	€	€
Rente verstrekte leningen deelnemingen	1.157.473	1.178.820
Vergoedingen garantstelling Valuepark Terneuzen	257.370	317.461
Rente overname SWAP	163.905	193.305
Overige rentebaten	54.185	60.423
	<u>1.632.933</u>	<u>1.750.008</u>

De rente verstrekte leningen deelnemingen betreft de rente van kasgeldleningen die verstrekt zijn aan Valuepark Terneuzen CV en de rente voor een onderhandse lening verstrekt aan WarmCO2 CV. NV Zeeland Seaports ontvangt van WarmCO2 en Valuepark Terneuzen een vergoeding die de marktconformiteit garandeert van de te betalen rentelasten door de vennootschappen. Omdat de beide partijen via NV Zeeland Seaports gunstiger leningcondities kunnen bedingen wordt op deze wijze vermeden dat er sprake zou zijn van staatssteun.

Rentelasten en soortgelijke lasten

	2017	2016
	€	€
Rente vaste geldleningen	-97.500	-1.357.208
Rente rolloverleningen	531.954	509.590
Rente kasgeldleningen	-969.205	-1.103.821
Rente rekening-courant	-3.152	-19.709
Derivaten	-9.004.102	-9.499.739
Afschrijving unwindwaarde	-541.404	-541.404
Geactiveerde rente materiële vaste activa in aanbouw	138.815	35.306
Toerekening waarborgsom financiering aan boekjaar	-2.420.196	-2.420.197
Overige rentelasten en bankkosten	-18.877	-139.479
	<u>-12.383.667</u>	<u>-14.536.661</u>
Totaal financiële baten en lasten	<u>-10.750.733</u>	<u>-12.786.653</u>

In verband met de garantstelling voor het vreemd vermogen tot het jaar 2028 is een bedrag van € 26 mln. uitgekeerd. De waarde van garantstelling is bepaald op € 36 mln onder aftrek van € 10 mln voor het verrichten van publieke taken. De waarde van de garantstelling wordt tijdsgelang in relatie tot de stand van het vreemd vermogen ten laste van het resultaat gebracht gedurende de periode van de garantstelling. In 2017 is de afschrijving gelijk aan 2016, nl. € 2.4 mln.

Met ingang van 2011 wordt geen bouwrente meer toegevoegd aan de voorraad bouwgronden. Slechts over de lopende projecten wordt bouwrente toegevoegd als onderdeel van de vervaardigingsprijs. Het rentepercentage van de bouwrente voor het jaar 2017 bedraagt 2,902% (2016: 2,903%).

De totale financiële baten en lasten liggen op een lager niveau dan in 2016. Naast aflossing op de hoofdsom van de openstaande leningenportefeuille, heeft hierin ook de herstructurering van de financieringspositie van WarmCO2 een belangrijke rol gespeeld.

16. Belastingen

	2017	2016
	€	€
Vennootschapsbelasting	10.878.579	0

Met ingang van 1 januari 2017 is Zeeland Seaports en zijn 100% Nederlandse deelnemingen onderworpen aan vennootschapsbelasting (Vpb). Zeeland Seaports is al langere tijd bezig met de voorbereidingen op de invoering van de vennootschapsbelasting. De fiscale wetgeving dwingt bij de start van de belastingplicht om alle balansposities te waarderen tegen de waarde in het economisch verkeer. Zeeland Seaports heeft een inschatting gemaakt van de fiscale waardering en is hierover in gesprek met de Belastingdienst. Er is momenteel nog geen overeenstemming met de Belastingdienst over de fiscale waardering van activa en passiva. Op dit moment is Zeeland Seaports in onderhandeling met de belastingdienst over de fiscale openingsbalans.

De uitkomst is onzeker. Zeeland Seaports heeft een aantal scenario's opgesteld variërend van een hogere fiscale waardering ten opzichte van het commerciële vermogen van afgerond € 500 miljoen tot een lagere fiscale waardering van € 50 miljoen.

Zeeland Seaports acht het minst gunstige scenario niet waarschijnlijk; uiteindelijk is gekozen voor een scenario waarbij het fiscale vermogen niet afwijkt van het commerciële vermogen.

Het gekozen scenario leidt tot een actieve belastinglatentie en belastingbate van € 10,9 miljoen.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

In 2017 is er ruim € 20 mln afgelost op de totale leningpositie.

Vennootschappelijke balans per 31 december 2017 (voor resultaatbestemming)

	Ref.nr.	31-12-2017	31-12-2016
		€	€
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	542.557	1.027.938
Materiële vaste activa	2	486.131.893	490.242.430
Financiële vaste activa	3	22.595.172	19.214.255
Totaal vaste activa		509.269.621	510.484.622
Vlottende activa			
<i>Vorderingen</i>			
Handelsvorderingen	4	11.734.707	8.906.870
Belastingen	4	-389.754	2.552
Overige vorderingen	4	31.055.678	38.548.876
Overlopende activa	4	1.064.752	618.237
		43.465.383	48.076.536
Liquide middelen	5	21.012	369.589
Totaal vlottende activa		43.486.395	48.446.125
Totaal activa		552.756.016	558.930.747
Eigen vermogen	6	147.311.252	134.283.523
Resultaat lopend boekjaar		-32.635.736	13.027.729
		114.675.516	147.311.252
Voorzieningen	7	46.068.736	54.796.544
Langlopende schulden	8	226.386.667	208.320.948
Vlottende passiva			
Bankkrediet	9	108.602.148	128.000.000
Handelscrediteuren	9	2.611.581	2.556.305
Belastingverplichtingen	9	526.328	928.006
Vooruitontvangen omzet	9	8.186.033	8.417.231
Overige schulden	9	37.293.986	4.740.909
Overlopende passiva	9	8.405.022	3.859.552
Totaal vlottende passiva		165.625.097	148.502.003
Totaal passiva		552.756.016	558.930.747

Vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2017

	Ref.nr.	2017	2016
		€	€
Netto-omzet	10	49.339.159	48.526.665
Overige bedrijfsopbrengsten	10	5.413.215	8.885.013
Totaal bedrijfsopbrengsten		54.752.374	57.411.678
Personeelslasten	11	9.580.113	8.130.494
Afschrijvingen op vaste activa en bijzondere waardeverminderingen	12	7.844.079	8.160.241
Overige bedrijfslasten	13	71.895.141	14.084.717
Totaal bedrijfslasten		89.319.333	30.375.452
Bedrijfsresultaat		-34.566.959	27.036.226
Resultaat deelnemingen	14	-479.832	-4.817.619
Operationeel resultaat		-35.046.791	22.218.607
Financiële baten en lasten	15	-8.467.523	-9.190.878
Resultaat voor belasting		-43.514.315	13.027.729
Belastingen	16	10.878.579	0
Resultaat na belastingen		-32.635.736	13.027.729

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

1. Grondslagen voor waardering en bepaling van het resultaat

Voor de grondslagen voor waardering en bepaling van het resultaat wordt verwezen naar de opgenomen grondslagen in de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de vennootschappelijke balans

1. Immateriële vaste activa

Een overzicht van de immateriële vaste activa is onderstaand opgenomen:

	<u>Software</u>
Boekwaarde per 1 januari 2017	1.027.938
Investerings	133.635
Afschrijvingen	<u>-619.017</u>
Boekwaarde per 31 december 2017	<u><u>542.557</u></u>
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2017	-2.619.344
Afschrijvingspercentages	<u><u>20%</u></u>
Aanschafwaarde per 31 december 2017	3.161.901

2. Materiële vaste activa

	Gronden en gebouwen	Haven- werken	Overige activa	Onderhanden werk	Totaal
	€	€	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari 2017	333.436.139	150.676.525	209.597	5.920.168	490.242.430
Investerings	178.303	11.007.567	195.297	-5.422.835	5.958.332
Overboekings	0	0	0	0	0
Waardevermindering	0	0	0	0	0
Desinvesterings	-2.843.806	0	0	0	-2.843.806
Afschrijvingen	-289.954	-6.703.199	-231.909	0	-7.225.062
Boekwaarde per 31 december 2017	<u>330.480.682</u>	<u>154.980.893</u>	<u>172.985</u>	<u>497.333</u>	<u>486.131.893</u>
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december 2017	<u>3.158.554</u>	<u>84.394.261</u>	<u>1.557.907</u>	<u>0</u>	<u>89.110.722</u>
Afschrijvingspercentages	<u>0-2,5%</u>	<u>1-20%</u>	<u>20-33,33%</u>	<u>0%</u>	
Aanschafwaarde per 31 december 2017	<u><u>333.639.236</u></u>	<u><u>239.375.154</u></u>	<u><u>1.730.892</u></u>	<u><u>497.333</u></u>	<u><u>575.242.615</u></u>

De geactiveerde rente in 2017 bedraagt € 138.815 (2016: € 35.306).

Gronden en gebouwen

De post gronden en gebouwen is als volgt:

	Hectares:		31-12-2017	31-12-2016
	2017	2016	€	€
Bedrijfsgebouw en			6.826.837	6.951.049
Uit te geven gronden	544,2	551,3	123.515.803	126.582.992
Terreinen uitgegeven in erfpacht en huur	658,3	655,7	200.138.043	199.902.099
			<u>330.480.682</u>	<u>333.436.140</u>

3. Financiële vaste activa

	Deelnemingen	Overige financiële vaste activa	Totaal
	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari 2017	5.641.743	13.572.511	19.214.254
Mutaties:			
Stortingen in natura	1.325.148	-10.870.000	-9.544.852
Rente lening u/g	0	344.267	344.267
Afschrijvingen en waardeverminderingen	0	-541.404	-541.404
Aandeel resultaat deelnemingen	2.244.328	0	2.244.328
Vorming actieve belasting latentie	0	10.878.579	10.878.579
Boekwaarde per 31 december 2017	<u>9.211.219</u>	<u>13.383.953</u>	<u>22.595.172</u>

Deelnemingen

De volgende deelnemingen zijn opgenomen:

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Zeeland Seaports Beheer B.V.	5.350.665	3.095.500
WarmCO2 Beheer B.V.	1.160.064	1.167.751
Valuepark Terneuzen Beheer B.V.	18.611	21.761
Zeeland Airport B.V.	44.027	44.027
Flushing Service Park C.V.	2.637.851	1.317.614
	<u>9.211.219</u>	<u>5.646.653</u>

Overige financiële vaste activa

De volgende overige financiële vaste activa zijn opgenomen:

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Lening WarmCO2 CV	736.933	11.262.667
CAP premie/Unwindwaarde IRS	393.441	934.845
Hypotheek U/G	1.375.000	1.375.000
Lening U/G	0	0
Voorziening actieve belasting latentie	10.878.579	0
	<u>13.383.953</u>	<u>13.572.511</u>

Er is een onderhandse lening verstrekt aan WarmCO2 CV ter grootte van maximaal € 6,585 mln. In 2015 is additioneel € 0,585 mln opgevraagd waarmee de stand op € 6,585 mln. uitkomt per 31 december 2017. De rente bedraagt euribor + 3,8% op jaarbasis.

In december 2014 heeft de NV ZSP besloten een additionele lening te verstrekken ter grootte van € 7,5 mln. De definitieve lening overeenkomst is in 2015 opgemaakt. Tot en met 2017 heeft WarmCO2 € 4,8 mln opgevraagd van deze leenfaciliteit.

4. Vorderingen en overlopende activa

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Debiteuren	12.245.484	9.018.467
Af. voorziening dubieuze debiteuren	-510.777	-111.597
Vorderingen op groepsmaatschappijen	1.853.242	1.791.282
Vorderingen op deelnemingen en participanten	28.785.250	36.523.757
Overige vorderingen	417.186	233.837
Belastingen en premies sociale verzekeringen	-389.754	2.552
Overlopende activa	1.064.752	618.237
	<u>43.465.383</u>	<u>48.076.536</u>

Vorderingen op groepsmaatschappijen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Rekening-courant Zeeland Seaports Beheer BV	1.853.242	1.791.282
	<u>1.853.242</u>	<u>1.791.282</u>

Vorderingen op deelnemingen en participanten

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Rekening-courant Valuepark Terneuzen CV	28.785.250	36.523.757
	<u>28.785.250</u>	<u>36.523.757</u>

5. Liquide middelen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
BNG	3	347.263
Overige banken	19.237	20.309
Kas	1.772	2.018
	<u>21.012</u>	<u>369.589</u>

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de vennootschap.

6. Eigen vermogen

Geplaatst kapitaal:

Het geplaatste kapitaal bedroeg per 1 januari 2017 € 18.000.000, verdeeld in 18.000 gewone aandelen.

Gewone aandelen

	€
Stand per 1 januari 2017	18.000.000
Mutaties boekjaar	0
Stand per 31 december 2017	<u>18.000.000</u>

Agioreserve

	€
Stand per 1 januari 2017	142.637.065
Mutaties boekjaar	0
Stand per 31 december 2017	<u>142.637.065</u>

Overige reserves

	€
Stand per 1 januari 2017	-26.353.542
Mutaties boekjaar	13.027.729
Stand per 31 december 2017	<u>-13.325.814</u>

Resultaat boekjaar

	€
Resultaat lopend boekjaar	-32.635.736
Stand per 31 december 2017	<u>-32.635.736</u>

In het mutatieoverzicht eigen vermogen wordt het verloop van het eigen vermogen toegelicht. Het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap bedraagt 30 miljoen euro en is verdeeld in 30.000 aandelen van elk € 1.000. Van de aandelen is € 18 miljoen geplaatst en volgestort.

Aan de algemene vergadering van aandeelhouders zal worden voorgesteld het nadelig resultaat over 2017 ad -/- € 43.514.315 ten laste van de overige reserves te brengen.

7. Voorzieningen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Voorziening overige personele regelingen	1.188.042	1.734.558
Voorziening deelneming WarmCO2 C.V.	44.795.694	53.061.987
Overige voorzieningen	85.000	0
	<u>46.068.736</u>	<u>54.796.544</u>

De overige voorzieningen bestaan uit voorziening WarmCO2 en de overige voorzieningen:

Voorziening deelneming WarmCO2

Het verloop is als volgt:

	€
Stand per 1 januari 2017	53.355.563
Af: aflossing leningen u/g ten gunste van voorziening	-13.000.000
Af: mutatie in rekening-courant	1.715.971
Bij: voorziening i.v.m. negatieve resultaat deelneming WarmCO2 CV	<u>2.724.160</u>
Stand per 31 december 2017	<u>44.795.694</u>

Onder de overige voorzieningen is opgenomen een voorziening deelneming WarmCO2. Zeeland Seaports staat garant voor het vreemd vermogen van WarmCO2 voor maximaal € 65 mln. Vanwege deze garantstelling is een voorziening deelneming gevormd ter hoogte van de negatieve stand van het eigen vermogen van WarmCO2 Beheer BV. De aan het minderheidsbelang van derden toerekenbare verliezen overtreffen het minderheidsbelang in het eigen vermogen van de geconsolideerde maatschappij. Er is sprake van een negatief eigen vermogen bij de deelneming. Het verschil, alsmede eventuele verdere verliezen komen volledig ten laste van de meerderheidsaandeelhouder, tenzij en voor zover de minderheidsaandeelhouder de verplichting heeft en in staat is om die verliezen voor haar rekening te nemen. Dit laatste is niet het geval.

8. Langlopende schulden

	31-12-2017		31-12-2016	
	Totaal	Looptijd > 5 jaar	Totaal	Looptijd > 5 jaar
	€	€	€	€
Rolover leningen	203.131.082	1.043.699	203.652.929	1.565.546
Verplichting spoor Goes	6.680.000	0	9.188.000	0
Waarborg financiering	-13.363.699	-5.353.100	-15.227.899	-6.775.900
Bijdrage sanering Thermphos	19.486.973	0	0	0
Afkoop erfpacht	10.452.311	9.911.911	10.560.395	10.019.991
Vooruitontvangen rentebaten	0	0	147.522	0
	<u>226.386.667</u>	<u>5.602.510</u>	<u>208.320.948</u>	<u>4.809.637</u>

Aflossingsverplichtingen voor de rolloverleningen binnen 12 maanden na afloop van het boekjaar ter hoogte van € 521.847 zijn niet begrepen in de hierboven genoemde bedragen, maar opgenomen onder de kortlopende schulden. Voor de rolloverleningen geldt een rentepercentage tegen Euribor 3-maands of 6-maands met een opslag van 4 tot 25 basispunten. De rolloverlening van NWB ter grootte van € 200 mln is per 2 juli 2017 afgelost. Hiervoor is een nieuwe rolloverlening aangetrokken bij de BNG ter grootte van € 200 mln. De rolloverlening van de BNG ter grootte van € 5,7 mln loopt tot 31 december 2025.

Verplichting spoor Goes betreft een bijdrage ten behoeve van maatregelen aan het spoor Goes. De verplichting wordt in termijnen betaald met een looptijd tot en met 2019.

De waarborg financiering betreft de kapitaalverstrekking aan de participanten ten behoeve van de garantstelling voor het vreemd vermogen tot het jaar 2028 conform afgesproken staffel. De waarborg financiering betreft een totaalbedrag van € 36 mln onder aftrek van een vergoeding voor publieke taken ad € 10 mln met een looptijd tot en met 2028. De vrijval van deze waarborg binnen 12 maanden na afloop van het boekjaar bedraagt € 2.420.800.

Voor het totaal van de rolloverleningen (ad. € 203,6 mln.) staat de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports garant. Zie verder de toelichting op financiële instrumenten en risicobeheersing.

9. Kortlopende schulden en overlopende passiva

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
	€	€
Schulden aan kredietinstellingen	108.602.148	128.000.000
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	2.611.581	2.556.305
Belastingen en premies sociale verzekeringen	526.328	928.006
Vooruitgefactureerde bedragen	8.186.033	8.417.231
Schulden aan groepsmaatschappijen	1.600.000	1.600.000
Schulden aan deelnemingen en participanten	429.638	147.575
Aflossingen komend jaar langlopende leningen	521.847	521.847
Bijdrage Thermphos komend jaar	26.500.000	0
Overige schulden	8.242.501	2.471.487
Overlopende passiva	<u>8.405.022</u>	<u>3.859.552</u>
	<u>165.625.097</u>	<u>148.502.003</u>

De post schulden kredietinstellingen betreft voornamelijk kasgeldleningen. De aflossingen langlopende leningen betreffen aflossingen op vaste geldleningen. Hiervoor worden kasgeldleningen aangetrokken. Er is geen sprake van een liquiditeitsrisico.

De post vooruit ontvangen bedragen betreft erfpachten 2018 en gelden ten behoeve van infrastructuur.

Voor het totaal van de schulden aan kredietinstellingen (kasgeldleningen) en de aflossing leningen komend jaar (ad € 109,1 mln.) staat de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports garant.

Schulden aan groepsmaatschappijen

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Rekening-courant WarmCO2 Beheer BV	<u>1.600.000</u>	<u>1.600.000</u>
	<u>1.600.000</u>	<u>1.600.000</u>

Toelichting op de vennootschappelijke winst- en verliesrekening

10. Som der bedrijfsopbrengsten

	2017	2016
Netto-omzet	€	€
Haven-, kade- en boeiengelden	22.660.203	21.731.006
Erfpacht en huur terreinen	26.678.956	26.795.659
	<u>49.339.159</u>	<u>48.526.665</u>
	2017	2016
Overige bedrijfsopbrengsten	€	€
Gebruiksvergoeding	1.459.727	1.549.452
Verhuur bedrijfsmiddelen	955.367	955.006
Vergoeding onderhoudskosten	685.560	703.081
Toerekening vergoeding uitvoering publieke taken aan boekjaar	555.996	555.997
Overige baten	1.756.565	5.121.478
	<u>5.413.215</u>	<u>8.885.014</u>
Totaal	<u><u>54.752.374</u></u>	<u><u>57.411.679</u></u>

11. Lonen, salarissen en sociale lasten

	2017	2016
Lonen en salarissen	€	€
Brutosalarissen	5.896.237	5.474.450
Commissarissenvergoedingen	82.594	59.730
VUT/WW-uitkeringen	-1.168	-8.833
Uitzendkrachten en inhuur	831.849	812.656
Doorberekende personeelskosten	-148.988	-145.844
	<u>6.660.526</u>	<u>6.192.159</u>

	2017	2016
Sociale lasten	€	€
Pensioenlasten	823.650	668.460
Sociale lasten	755.367	716.425
Eindheffingen	-713	-39.420
	<u>1.578.304</u>	<u>1.345.465</u>
	2017	2016
Overige personeelslasten	€	€
Reis- en verblijfkosten	661.343	607.446
Opleidingskosten	135.443	120.321
Wervingskosten	49.122	56.081
Werkkleding	21.460	22.952
Overige personeelskosten	473.915	-213.929
	<u>1.341.283</u>	<u>592.871</u>
Totaal personeelslasten	<u><u>9.580.113</u></u>	<u><u>8.130.495</u></u>

Conform artikel 2:383 BW2 titel 9 dient het totaal van de bezoldiging van bestuurders en voormalig bestuurders (inclusief onkostenvergoedingen en werkgeverslasten) te worden opgenomen. De bezoldiging van de (voormalige) bestuurders, waarin inbegrepen salariskosten, reiskosten en werkgeversbijdrage pensioenvoorziening, is als volgt:

	2017	2016
	€	€
CEO	242.076	236.351
CCO (t/m 31-7-2016)	0	137.750
Voormalig CEO	81.666	206.147
	<u>323.742</u>	<u>580.248</u>

De huidige CCO is niet ingeschreven als bestuurder van de vennootschap.

Hiermee wordt voldaan aan de bepalingen van het aandeelhoudersbesluit inzake de bezoldiging van de Raad van Bestuur van Zeeland Seaports.

12. Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa

	2017	2016
Immateriële vaste activa	€	€
Afschrijving software	619.017	589.883
	<u>619.017</u>	<u>589.883</u>

	2017	2016
	€	€
Materiële vaste activa		
Afschrijving gebouwen	289.954	289.954
Afschrijving haveninfrastructurele werken	6.703.199	6.529.645
Afschrijving hardware	228.669	216.508
Afschrijving inventaris	3.240	2.700
Afschrijving vervoermiddelen	0	0
	<u>7.225.062</u>	<u>7.038.807</u>

	2017	2016
	€	€
Bijzondere waardeverminderingen activa		
Afwaardering gebouwen en gronden	0	531.551
	<u>0</u>	<u>531.551</u>

13. Overige bedrijfslasten

Exploitatielasten

	2017	2016
	€	€
Onderhoud en beheer		
Baggerwerk	2.064.560	1.770.061
Sporen	151.162	159.859
Wegen en terreinen droog	1.278.595	980.415
Kades en terreinen nat	473.984	990.121
Overige kosten haveninfrastructuur	606.180	748.258
Overige bedrijfsmiddelen	383.291	317.927
	<u>4.957.772</u>	<u>4.966.641</u>

	2017	2016
	€	€
Onderzoek en gebiedsontwikkeling		
Duurzaamheid en innovatie	246.442	87.961
Onderzoek op gebied van veiligheid en marktontwikkeling	9.000	6.400
Incidentele bijdragen	6.264.001	228.719
Haalbaarheidsonderzoeken	426.335	476.235
Saneringskosten Thermphos	48.486.973	0
	<u>55.432.750</u>	<u>799.315</u>

	2017	2016
<i>Diverse exploitatiekosten</i>	€	€
Energiekosten	303.820	273.538
Huur bedrijfsmiddelen	37.988	47.588
Verzekeringen	139.098	128.967
Belastingen	1.559.141	1.380.465
Overige exploitatiekosten	456.134	18.622
	<u>2.496.180</u>	<u>1.849.179</u>
	2017	2016
	€	€
<i>Afdrachten havengelden en nautische diensten</i>	<u>3.592.944</u>	<u>3.114.126</u>
	2017	2016
<i>Informatisering en automatisering</i>	€	€
Licenties en onderhoud software	289.123	254.040
Berichtenverkeer en telefoon	124.150	118.845
Onderzoek en advieskosten ICT	245	2.113
Servicecontracten en kosten infrastructuur	268.406	261.494
Onderhoud havenmanagementsysteem	217.308	269.633
Overige automatiseringskosten	157.523	120.271
	<u>1.056.754</u>	<u>1.026.395</u>
<i>Totaal exploitatielasten</i>	<u>67.536.401</u>	<u>11.755.656</u>
<u>Overige bedrijfskosten</u>		
	2017	2016
	€	€
<i>Bureaunkosten</i>		
Abonnementen, lidmaatschappen en vakliteratuur	119.060	136.792
Kantoorbenodigdheden en porti	24.813	34.402
Drukwerk	8.558	11.560
Kleine benodigdheden en onderhoud inventaris	21.204	10.427
Schoonmaakkosten	69.700	80.160
Overige bureaunkosten	69.380	17.195
	<u>312.715</u>	<u>290.537</u>

	2017	2016
<i>Communicatie-, acquisitie- en representatiekosten</i>	€	€
Advertenties en mediacampagnes	193.859	325.958
Beurzen e.d.	369.838	293.846
Promotiemateriaal	75.731	40.519
Sponsoring en donaties	389.415	268.703
Evenementen en representatiekosten	67.117	474.657
Reis- en verblijfkosten acquisitie	35.904	59.507
Kosten website	15.531	5.460
Overige reclamekosten	157	3.748
	<u>1.147.553</u>	<u>1.472.397</u>

	2017	2016
<i>Accountants- en advieskosten</i>	€	€
<u><i>Kosten accountant</i></u>		
Controle van de jaarrekening	117.963	54.703
Overige accountantskosten	12.845	0
Totaal kosten accountant	<u>130.808</u>	<u>54.703</u>
Overige advieskosten	<u>2.489.318</u>	<u>527.592</u>
Totaal kosten accountants- en advieskosten	<u>2.620.127</u>	<u>582.295</u>

De controle van de jaarrekening wordt verzorgd door EY. Onder overige advieskosten is tevens een bedrag van € 86.656 opgenomen i.v.m. overige advisering / geen controlewerkzaamheden door EY Nederland.

	2017	2016
	€	€
Diverse overige kosten	278.345	<u>-16.168</u>
<i>Totaal overige bedrijfskosten</i>	<u>4.358.740</u>	<u>2.329.061</u>
Totaal overige bedrijfslasten	<u>71.895.141</u>	<u>14.084.717</u>

14. Resultaat deelnemingen

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	€	€
<u>Aandeel in resultaat groepsmaatschappijen</u>		
Resultaat Zeeland Seaports Beheer B.V. (o.a. resultaat Van Citters Beheer B.V.)	2.255.165	664.890
Resultaat WarmCO2 Beheer B.V.	-7.687	-45.887
Resultaat WarmCO2 CV	-2.724.160	-5.425.167
Totaal	<u>-476.682</u>	<u>-4.806.164</u>

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	€	€
<u>Aandeel in resultaat overige verbonden maatschappijen</u>		
Resultaat Zeeland Airport B.V.	0	-1.704
Resultaat Valuepark Terneuzen Beheer B.V.	-3.150	-821
Resultaat FSP CV	0	-8.930
Totaal	<u>-3.150</u>	<u>-11.455</u>
Totaal resultaat deelnemingen	<u>-479.832</u>	<u>-4.817.619</u>

15. Financiële baten en lasten

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	€	€
Rente verstrekte leningen deelnemingen	1.784.405	1.746.539
Vergoedingen garantstelling WarmCO2 en Valuepark Terneuzen	1.380.635	1.443.440
Rente overname SWAP	163.905	193.305
Overige rentebaten	54.185	53.404
	<u>3.383.130</u>	<u>3.436.688</u>

De rente verstrekte leningen deelnemingen betreft de rente van kasgeldleningen die verstrekt zijn aan Valuepark Terneuzen CV en de rente voor een onderhandse lening verstrekt aan WarmCO2 CV. NV Zeeland Seaports ontvangt van WarmCO2 en Valuepark Terneuzen een vergoeding die de marktconformiteit garandeert van de te betalen rentelasten door de vennootschappen. Omdat de beide partijen via NV Zeeland Seaports gunstiger lening condities kunnen bedingen wordt op deze wijze vermeden dat er sprake zou zijn van staatssteun.

Rentelasten en soortgelijke lasten

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	€	€
Rente rolloverleningen	531.954	509.590
Rente kasgeldleningen	-998.557	-1.096.433
Rente rekening-courant	-1.963	-2.456
Derivaten	-8.556.100	-8.973.196
Afschrijving unwindwaarde derivaten	-541.404	-541.404
Geactiveerde rente materiële vaste activa in aanbouw	138.815	35.306
Toerekening waarborgsom financiering aan boekjaar	-2.420.196	-2.420.197
Overige rentelasten en bankkosten	-3.203	-138.777
	<u>-11.850.654</u>	<u>-12.627.566</u>
Totaal financiële baten en lasten	<u>-8.467.523</u>	<u>-9.190.878</u>

In verband met de garantstelling voor het vreemd vermogen tot het jaar 2028 is een bedrag van € 26 mln. uitgekeerd. De waarde van garantstelling is bepaald op € 36 mln onder aftrek van € 10 mln voor het verrichten van publieke taken. De waarde van de garantstelling wordt tijdsgelang in relatie tot de stand van het vreemd vermogen ten laste van het resultaat gebracht gedurende de periode van de garantstelling.

Met ingang van 2011 wordt geen bouwrente meer toegevoegd aan de voorraad bouwgronden. Slechts over de lopende projecten wordt bouwrente toegevoegd als onderdeel van de vervaardigingsprijs. Het rentepercentage van de bouwrente voor het jaar 2017 bedraagt 2,902% (2016:2,903%). De totale financiële baten en lasten dalen met 7,8% (€ 723.355) ten opzichte van 2016 als gevolg van een lager geïnvesteerd vermogen (de totale leenpositie is met € 20 mln. afgenomen) en een daling van het gemiddeld betaald rentetarief.

16. Belastingen

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	€	€
Vennootschapsbelasting	<u>10.878.579</u>	<u>0</u>

Toelichting op het kasstroomoverzicht

De aan WarmCO2 verstrekte leningen zijn, in het kader van herstructurering van vermogen bij WarmCO2, in 2017 afgelost. Deze herstructurering is in het kasstroomoverzicht verantwoord onder de investeringen in overige financiële vaste activa. Er is ca. € 20 mln afgelost op de totale leningenstand.

Ondertekening van de jaarrekening

Terneuzen, 22 juni 2018

Directie:

J.P.D.M. Lagasse

Raad van Commissarissen:

R.H. de Boer

M.J.H. Jetten

G.A.F. van Harten

Deel 3: Overige gegevens

1. Statutaire bepalingen inzake de resultaatbestemming

Volgens artikel 33 lid 1 van de statuten staat de winst ter vrije beschikking van de algemene vergadering van aandeelhouders.

2. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de aandeelhouders en de raad van commissarissen van N.V. Zeeland Seaports

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van N.V. Zeeland Seaports te Terneuzen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van N.V. Zeeland Seaports op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2017
- de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Zeeland Seaports zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de directieverantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directienoodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Rotterdam, 22 juni 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. W.P. de Pater RA